

سید مرتضیٰ علی حسینی

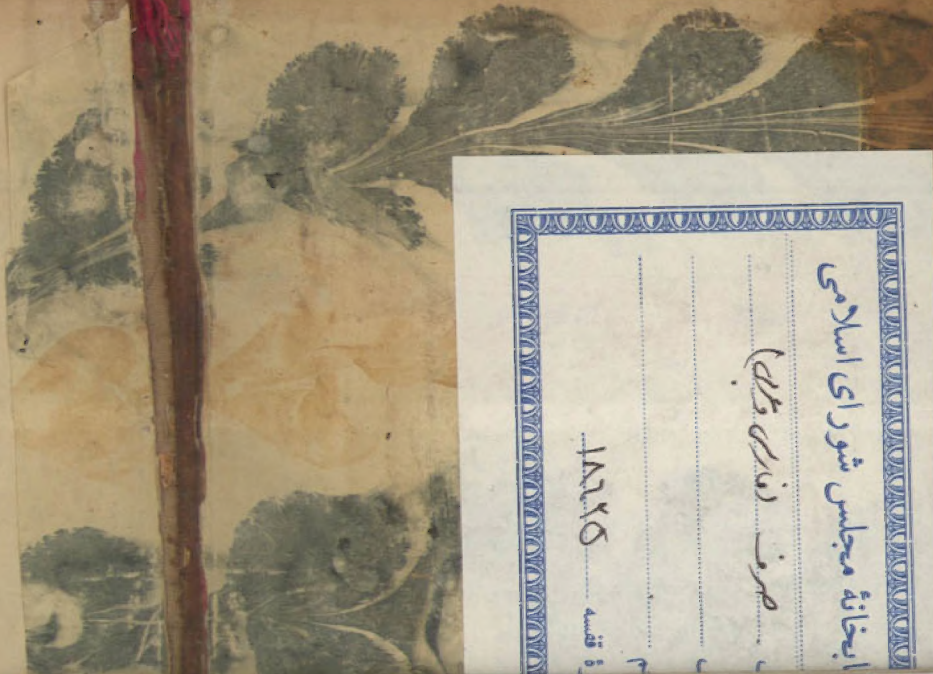
۱۲۶۶/۶/۲۷

۱۲۶۶/۶/۲۷

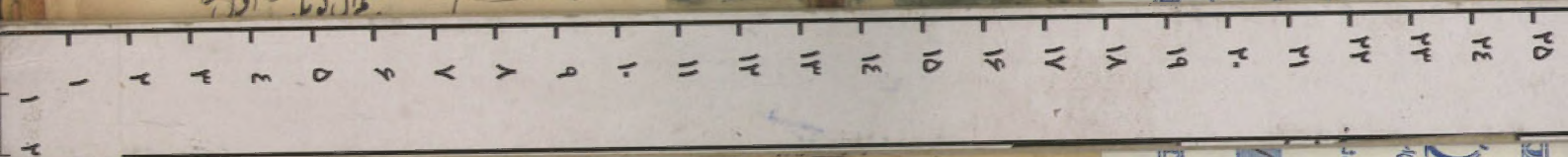
بسم الله الرحمن الرحيم
 جلاله و جلاله
 همدردی است

که برداولین است همجواری
 چهارم و پنجم که بعد از اویش
 سرداولین

سید علی شریف
 سیدان زاده - اودا

کتابخانه مجلس شورای اسلامی
شماره قفسه ۱۸۶۲۵

و اما کمال
 از خط و کلام و فن و هنر
 بسیارانی

چهارم و پنجم که بعد از اویش
 سرداولین

۱۸۱۵
 ۲۰۹۷۹۰

کتابخانه مجلس شورای اسلامی
شماره قفسه ۱۸۶۲۵

کتابخانه مجلس شورای اسلامی	خطی
۱۸۶۲۵	

بسم الله الرحمن الرحيم
 جلاله و جلاله
 همدردی ست

کبریا و اوست
 چهارم و پنجم
 کبریا و اوست که بود اولش عشر دهم

سیم آن تو ملت اول
 سیم آن تو ملت اول
 سیم آن تو ملت اول

نوا و سول
 زاده و سول
 سیدان

عبدالمجید شاه
 کاوشان

۱۸۶۵
 ۲۰۹۷۹۰

کتابخانه مجلس شورای اسلامی	
کتاب	صوفی (نورانی و کمالی)
مؤلف	
مترجم	
شماره قفسه	۱۸۶۲۵
شماره ثبت کتاب	۲۰۹۷۹۰
جمهوری اسلامی ایران	

خطی
 کتابخانه
 مجلس شورای اسلامی
 ۱۸۶۲۵

کتابخانه مجلس شورای اسلامی

کتاب: حرف (فدای دولت)

مؤلف:

مترجم:

شماره قفسه: ۱۸۶۲۵

جمهوری اسلامی ایران

سازمان اسناد و کتابخانه ملی

شماره ثبت کتاب: ۲۵۷۹۰

خطی
کتابخانه
مجلس شورای
اسلامی
۱۸۶۲۵

بسم الله الرحمن الرحيم
جلال و جلاله
هدیه

که برداولیس است اسم مجوبی
بهاره خوش است
سرور و حسن که بود اولیش عشر دوم

سیمان توشت اول
در راه
در راه

نوا و کلل
از راه و جیب و خنده
سپاس

خداوند
کادشال

۱۸۶۲۵
۲۰۹۷۹

المركب

بسم الله الرحمن الرحيم
 جعلنا موصوفة مفسرة بالكلمات
 وجه كحمر لان تعين معنى مشترك بالقر
 ووجه كقرينته لان بالموصولة يعرف
 الوصف دون الذات بخلاف الموصوفة
 لان الاسم قسم الكلمة والمقسم
 في الايام ويرجع البحث عن الاسم
 الى البحث عن الكلمة التي هي موضوع العلم

ولما يشق قص بالذوال الارتبة وبالذال الطنج
 وفعل والمركب لان اللفظ والوضع والاد
 معتنى في مفهوم الاسم والكلمة تملها
 لان الاصل في الاسم ان يتم بنفسه
 لان اصل في التعريف الكلي الوصف
 لان اصل في الخبر الشكيرة الجنس
 لانها لا يتم حدها بالاجزاء لان
 الجنس قسم في باب الموصوفة دون
 الموصولة ليست بالصلة لان الاصل في

الجنس الفصل الافراد والمفاتيح ذلك في الفصل
اشتمل في الجنس انما زاد دلالة لشيء خارج عن الجنس
الى لفظ المؤنث بقيام منفته مقام لمفسر
ولم يجعل لفظ لغوا لئلا يلغوا الطريقة
وليطلب وجه المحر وجعل الضمير لما يلائق
المحر ولان التحديد بالاجزاء المحمولة ولان كونه
المعنى في نفس الكلمة كما هو وصف للمعنى
للكلمة التي هي عبارة عن الاسم الذي
الكلام فيه ولم يجعل للمعنى لانه لو اريد المعنى المطابق

يحل الفعل في حرف اشتمل في حرف
عن الاسم والاشتمال الى الاسم يخل
الحرف في الاسم وفستر مرجع الضمير بالمعنى
لئلا يتوهم انه بارحالة الى المنكر يصير
المعنى هكذا اما دل على معنى في نفس كلمة
وحصل ان ارجاع الضمير الى المنكر باعتبار
عنه الذكر والحضور ولذا كانت
الضمير معرفة ولو ارجعت الى المنكر وحكم
الرضى بان الرجوع الى المنكر باعتبار حكم

الذي هو الموصوف او بنفسه دل الذي هو الموصوف
فوق الثاني من الاول بقرينة ذكره في الثاني
وهو ما دل ان لو كان موصوفه لما سيج الى ذكره
اعني دل الاول من الثاني بقرينة ذكره في الاول
وانما سطره بالكلمة بقرينة وجهه ليس يتحقق ما
يتحقق كما قرنتها بالاشهاد وهو ان يذكر لفظ
للمعنيين فراد به احدهما بالضمير الرابع
او راد به احدهما بالضمير الرابع لانهما واحد
فاختار من الراجح الموصوفه والضمير الرابع الى الموصوفه
المطلب من فعل المصنف ولا الالفاظ

الذي

الذي هو الموصوف او بنفسه دل الذي هو الموصوف
فوق الثاني من الاول بقرينة ذكره في الثاني
وهو ما دل ان لو كان موصوفه لما سيج الى ذكره
اعني دل الاول من الثاني بقرينة ذكره في الاول
وانما سطره بالكلمة بقرينة وجهه ليس يتحقق ما
يتحقق كما قرنتها بالاشهاد وهو ان يذكر لفظ
للمعنيين فراد به احدهما بالضمير الرابع
او راد به احدهما بالضمير الرابع لانهما واحد
فاختار من الراجح الموصوفه والضمير الرابع الى الموصوفه
المطلب من فعل المصنف ولا الالفاظ

بان هذه العبارات كتحمل وجهن ان ثاني هذه
 الرسالة عكس في المفصل بان
 الرجح في هذا كون الضمير اجعالي ما وفي الاصل
 الى المعنى وثانيا دفع ما يرد ان حسيار كون الضمير
 الى كالف حسيار المصنف رجوعا الى المعنى
 وثالثا التوطية لذكر ما ذكره بعض المحققين **المقصود**
 من الحصول لمعقول المحسوس والتطبيق بين
 التوحيين ودفع الاشتلاف بين ما ذكره
 المصنف في الايضاح ووجه كجهر ودفع ما يرد

ان معنى كل كلمة في نفسها اذ لشيء ما يدل على
 معنى في نفسه كلف يدل على معنى في غيره
 ودفع ظرفية لشيء لنفسه على تقدير وقيام
 المعنى بالمعنى على تقدير ودفع لتقصير الاسم
 اللازمة الاضافة **بفسر** من الحاصل
 ودفع عبدة ما يرد على الحصول **الاول** المتناهي
 بين تشبيه وتمثيل **الثاني** لكون المعقول
 متشاكلين ذاتا كما هو لا يطابق لشيء من
 والالم ليصح التشبيه **الثالث** ان الابد

وفي عبدة المصنف متناهي
 او الضمير في قوله في غيره
 المعنى او ما يدل على تقدير
 اما على من المعنى او ما يدل
 عن ماسا على تقدير
 في المعنى على تقدير
 والفرق بين المعنى او ما يدل
 لا في الفرق بين المعنى او ما يدل
 المعنى او ما يدل على تقدير
 المعنى او ما يدل على تقدير

معنى مصدري والمعاني لمصدريه افراد افراد
حاصيه ليس بها اختلاف نوعي فليكون **الاب**
المقيد مثل ابتداء ذبني ومجئ معنى حرفيا **الرابع**
ان الاختلاف بين معنيي الابداء باللفظ **لنقسم**
الخامس ان الاختلاف بين الاسم والحرف
بمجرد اللفظ بطل اذ لو اوزم وخواص متخالفة و**السادس**
اللو اوزم دليل اختلاف الملزومات **السادس**
ان الابداء فعل والمعنى الحرفي معنى باطن ضمني
فليس لازم الاتحاد بين المقولتين المتبنيات **السادس**

جعل الابداء المقصدي الذي هو الكلي سها
ولتبعي الذي هو جزئي حرفا يستلزم
ان يكونا قبيانيين لبيان الاسم والحرف
ومتحدين لا اتحاد جزئي مع الكلي **الثامن**
ان اللفظ قصد المطلق والمحمول تبعاً مقيد
ولمطلق متحد مع المقيد فكيف تخلفا
اسما وحرفا **ان مع** الفرق بينهما بالعموم
والخصوص والعام متحد مع الخاص فكيف
يكون احدهما اسما والاخر حرفا وهما مختلفان

١٢
العشر ثمانية بما لا اعتبار في بيان
احكامها وبالذات تبعيتها للملاحظة
عشر كون المعقل بالدلالة يقتضي كونه
مستقلا بها وكون المعقول طرفا للنبذة
التي هي للدلالة يقتضي كونه مستقلا
عليها الثاني عشر يلزم اشتراط المقصد
في الدلالة الثالث عشر من معيها لا
ويكمن ان محل اللاحظة غيره كجملته
في الاثبات او في التعريف او اللاحظة لافراد

١٣
الرابع عشر يلزم ان لا يكون لشيء قبل اللاحظة حسبا
الخامس عشر لمعرف واذا انه يجب ان يكون
اجسلي من المعرف والمعقول اخفى من الاسم
الذي هو المحسوس **سادس عشر** المستعمل في
المعنى المجازي معناه المجازي ارتباطا الى العرف
غير مستقل ومعناه الحقيقي غير مقصود **سابع عشر**
كون المعنى في نفس المعنى يرجع الى كان التامة
التي هي وجود محمول وفي نفس الكلمة الى كان النقص
التي هي وجود رابط فكيف يكون مرادها باحدة

الاحسن **ان** عرشه **كون** المعنى في نفسه كونه
وفي الكلام كانه من فكيف يعني حسبه بالان
وقع اشراج قدس سره لعشر الاول بقوله
الحاصل ان لفظ الاستدلال يقال اذ استدل
احوط واستتم الاخر بقوله وذلك المعنى
الكللي يمكن ان يتعقل قصد ويلاحظ في ذاته
وبه اندفع ما ين كيف يتصور كون المعقول
في اللفظ الذي هو موجود في الذهن ^{تخلع} واخر
بقوله فرجع كينونه المعنى الى حسره ما قال

خود مثل جمع و ترتیب است
اگر کند که بگوید هفت نفس می کشد
که خداوند حدیث شریف کند کلی مر
ذی الهمید بن محمد الله
و هو ابی که که از عدم آید
تکلیبی لازم نمی آید عدم
که است تکلیبی نیز کرده که بسم الله کل
بر حد زیر که الرحمن الرحیم شده و است
اگر کند که نفس بجا آید بهر کاران

کوه ترک حمد از چهره که مسبب است
 از حقیر دیدن نفس خود که تقس است
 نه من حیث الذات که ترک
 عبادت است **یا کوه** معنی چنان است
 که کتاخود را صاحب قبح مشکت
 سلف ندید هر چه تقسم پس لازم نیست
 قصد بر آن **یا کوه** **یا کوه** **یا کوه**
 کلام تام معلوم و کلام کلام
 بحث می شود از احوال کلام کلام

یا کوه

بحث در علم کلام مختصر است احوال کلام کلام
 زیرا که موضوع مسند راجع است به موضوع مسلم
 باجه انواع اربعه از یک موضوع آن عین موضوع
 این بود مراد احوال المسوئله ایها است
 اعم من ان ثبت لها اولی قسامها و سگ
 نیست که احوال قسام نیز منسوب محقق
 است فی الجمله باقی ماند دو قسم دیگر
 که احوال ثبت بر عرض ذاتی بود و یا ثبت بر
 عرض ذاتی این دو قسم نیز در اصل
 قسم است و قسم این قسمه اولی الاقسام

لازم بیاید بحث از اعراف عربی را
که هیچ صفت مفید استوفای است و احوال
منسوب بکلمه و کلام عام است از اعراف
ذاتیة با آنکه در علم بحث از اعراف عربی
فیه و شعر است بحث با اعراف ذاتیة چنانکه
از توفیق موضوع معلوم است که بگوید موضوعی
علم با بحث فیه عن مواضع التي يتحد لها هو ال
لایساویة مراد احوال منسوبه الیه است
من بحث انما منسوبه الیهما و مقدم

و مقدم کرد کلمه را بر کلام زیاده که افزا کلمه
تخرافه و کلام است **مفهوم** کلمه نیز مفهوم
کلام نیز مقدم است بر کل **الف** **الف** **الف**
است اسمی حرفی الف لام اسمی است
که داخل شود اسم فاعل مفعول
و حرفی غیران **الف** اسم فاعل اسم
مفعول اسمی است چرا که بمعنی الذی
والی است که از اسم موصوله است چون
الضارب بمعنی الذی ضرب الضربة

بمعنی التي ضربت المضروب بمعنی الك
ضرب المضروب به بمعنی التي ضربت
الف لام **زاید** **مستزاید** **مستزاید** **مستزاید**
زاید است که مفید تعریف نبود چون
الف لام که در قول شاعر است **ولقد**
امر علی الملیح سی فی فنیست
لا یغنی الف لام **زاید** **مستزاید** **مستزاید**
جمعه سی صفت آن است و جمله
قوة تنکیر است اگر الف لام زاید و نباشد

له

فکره صفت معروفة میشود **الف لام** **زاید**
مستزاید است **الف لام** **زاید** **مستزاید** **مستزاید**
مستزاید است که مفید تعریف نبود چون
الف لام که در قول شاعر است **ولقد**
امر علی الملیح سی فی فنیست
لا یغنی الف لام **زاید** **مستزاید** **مستزاید**
جمعه سی صفت آن است و جمله
قوة تنکیر است اگر الف لام زاید و نباشد

زاید است از جهت حصول تعریف
لعلمیه لازم است از جهت احاطه علمیه
غیر عوضی است که عوض دیگری
نیست **الف** لازم **غیر لازم** عوضی است
لازم الناس است زاید است
بجهت حصول تعریف مندرجه لازم است
بجهت عدم علمیه عوضی است که عوض
از بصره محذوف است که اصل آن اناس
اناس بوده است **الف** لازم **غیر**

لازم

لازم غیر عوضی **الف** لازم که قول شده
است **الف** لازم **غیر لازم** **الف** لازم
ایا کما ان تکسبان شرا
زاید است از جهت حصول تعریف
بند **غیر لازم** است از جهت عدم علمیه
غیر عوضی است که عوض دیگری
نیست **الف** لازم **غیر لازم** نیست
که مفید تعریف بود و انچه
قسم است جنسی است **غیر لازم**

عجم فنهش الف لام خلی نیست
 له است و شود بحقیقه و مبهته سی
 بی ملاحظه و از افراد چون
 الف لام که در البس خیر ملاحظ
 الف لام استغنی ان است که
 شود بحقیقه مبهته ششی با ملاحظ
 هیچ فنهش و از چون الف لام قول
 حق سبحا و تعالی ان الان
 الفی خیر سبحا و تعالی ان الان
 الف لام عهد بی است
 هلا

۳
 الا ان من آمنوا
 وعملوا الصالحات
 فاصبحوا

له است و شود بحقیقه و مبهته
 ششی با ملاحظه و مبهته سی
 در خارج چون الف لام که در قول
 حق سبحا و تعالی
 و عصی عون الرسول الف لام عهد
 فنی نیست که است و شود بحقیقه
 و مبهته ششی با ملاحظه و غیر مبین
 چون الف لام این قول حضرت
 حق سبحا و تعالی

حکایت از قول حضرت یعقوب
 علیه السلام اخاف ان یاکد
 الذئب بکم لکم جنس است
 بدیل قول حق تعالی
 انه الصیعد الکلم الطیب طیب
 مفرد مذکر است صفت جمع نمی آید
 بعضی میگویند جمع است بدیل

بنا

انکه واقع نمی شود مگر بر سه یا نه
 بر سه طیب صفت بعض مقدار است
 لایق تقدیر صرف از طاعت و
 از طاعت و ان از ضرورت طاعت نیست
 الف لام الکلم برای خبر است و از برای
 و جمله اگر گویند که در میان خبر و
 منافات است گویند منافات

درجه اتصال و خصلت و چو چو
 سخن گفته میشود که بدین سخن
 و آنکه الواحد و **خمس** **کلام** مشتق
 است کلام بسبب آن که کلام **کلمه**
 لام بمعنی جرح است و مناسبت مینا
 مشتق و مشتق مشتق **لا بدست**
 مناسبت لفظی تر است و در و از کلام

۴

و لام و میم و سیم معنوی **کلمه**
 کلام و کلام و نفوس مشتق جرح است
 چنانچه شاعران تعریف جرح کرده
 گفته جراحات است و این الیام
 و الیام جرح الیام
 و یکری میگوید **شعر** **چون** **جرح** **نیم** **بان**
لند **بامرو** **زخم** **شیر** **چنان** **نکند**

لفظ در لغت معنی است و در اصطلاح
 می‌تواند به این معنی که تعریف لفظ
 صادق نمی‌آید بکلمات الله تعالی
 و کلمات متشابه و کلمات جن کلمات
 الله تعالی قرآن شریف کلمات ملائکه
 پان فی الجنة من این
 و غیره از این جن

کلمات

کلمات جن قبر عرب بجان قفر
 لیس بقبر عرب قبر باین
 این نیز تلفظ می‌کنند و لغت
 نهان و اصطلاح کفایت می
 بشی چکیت می‌تواند اطلاق
 فهم منتهی اشی الثانی للعباس
 از کلمات که خاصه اشی ما و خبریه و لا

کلمات جن قبر عرب بجان قفر
 لیس بقبر عرب قبر باین
 این نیز تلفظ می‌کنند و لغت
 نهان و اصطلاح کفایت می
 بشی چکیت می‌تواند اطلاق
 فهم منتهی اشی الثانی للعباس
 از کلمات که خاصه اشی ما و خبریه و لا

یو جدرنی غیره اگر مراد تخصیص لفظ باشد
 بمعنی هرین باشد الفاظ مشتبه که اگر
 تخصیص معنی نباشد باقظ هرین باشد
 الفاظ مترادف که **کو** خاصه بر وجه دیگر
 از غیر سببی آن و یا وضع را بمعنی
 جعل میگیریم **که** **بند** ذکر بمعنی وضع
 مترادف است زیرا که مراد از یک

می

شیئی انحصار است و از یک شیئی معنی **در**
 و از معنی بعد از وضع معنی است
 بر وجه دیگر و از معنی **در** مراد است
 و از معنی **در** مراد است
 معنی **در** مراد است
 معنی **در** مراد است
 معنی **در** مراد است

در آن یک مرتبه از پیش
و در هر مرتبه که اول
توج را بپایان نافی باشد
بقدم توج برافرازد **که** م
توج برافرازد که است
نافی لایم سکت بر قدم
زمان **که** در آستانه

۲۳
داشت **که** مفرود لایم بر زمان
یا نه اگر نه داشته باشد
بصیفه نافی آوردن
توج میشود اگر داشته باشد
تعریف **که** مفرود
هم است هرگاه و ال بر زمان
آمر **که** مفرود نافی

فصل صادق می شود پس تعریف
اسم جامع افراد می شود و تعریف فصل
مانع از قول غیر **که** دلالت بر زمان ندارد
و در شریقه کافی است دلالت بر
وضع بر زمان سابق و عدم دلالت
منفرد بر آن **یا** محروم می شود این بنا بر آنکه
معنی است معنی آن در این حکام

لا

۲۵
استفاد خبر نه من خبر لفظ و میسار
می شود که معنی متصرف است با افراد و درین
وضع نه چنان است بلکه بواسطه وضع
پس لا بدست از ارتکاب تجاوز
مثل من قتل قتل قتل قتل قتل
یا منصوب می شود اینم اگر چه موافق
نمی گشت اندر آنکه خط بنا بر آنکه

۲۶
حال است از معنی باید ضمیر وضع **که** صحیح
نیست حال از معنی بر آنکه در حال عامل و مکان و زمان
و حال و مکان و زمان و معنی و حال و مکان و زمان
حال آن است که بیان بر آن فاعیل
مفعول است معنی نه فاعل است
و مفعول **که** معنی مفعول است
بواسطه لام **که** صحیح نیست حال ضمیر
وضع زیرا که حال و عامل و مکان و زمان

و

۲۷
وضع که عامل و مکان است مقدم است
بر مفعول که حال است **که** اگر چه وضع بر افراد
بحسب ذات مقدم است لکن بحسب زمان
مقارن است و مقارنه زمانی کافی است
در صحیح حاله **که** این که این جهر عقی است
با احتمال عدم دلالت بر معنی اصل
صاحب مفصل تعریف که گفته سی

اللفظ الالهي على معنى مفرد بالوضع
والالة ومفهوم كونه معتبر بالاشتراك
مصنف ناقص است و اگر نباشد
اسم را که تعریف مفصل است
لوی الالة ومفهوم کلمه معتبر است
لکن وضع لازم نیست و الالة را
میهنّف بان کفایت کرد و الالة

دارد

ند است وضع را تا صاحب مفصل
بدلالة کفایت کند **لوی** که بعضی الفاظ
وضع شده بانواع الفاظ دیگر و از
معنی چنین لفظ است که باز از
بکر است لفظ محسوس که باز از
و وضع **لوی** مراد از معنی بالقصد
من اللفظ است خواه باشد خواه

۳۲
الکون بعضی الفاظ موضوع باز
معانی مرکبه است مانند جمله که وضع
اند یا ازید قائم و قائم **کو** که زید
قائم و مانند آن اگر چه بسته به معنی خود
مرکب است و بسته به لفظ جمله و خبر
مفرد اند زیرا که می تواند سه جزء
آن از خبر لفظ جمله و خبر **است**

۳۱
که معروف در تعریف مفرد معنی مرکب است
و لهذا احسن شرح قدس است و جای
بان کرده و فرموده که کجای **ب**
علم در تعریف کلمه و اصل شده و مانند
قائم و بصری و اگر چه خلل و اگر امر
برعکس می بود اولی بود و تحقیق
آن است که این معنی مصطلح نیز نیست

پس نحو عبد الله عليا خان و الحسين
قائمة و بعضی و حسن و امر بر عکست
و توفیق صاحب مقصّل نیز موافقت شد **معدود و ملک**
با اتفاق فریقین اولاد با ایزدات ارضها الطاهر
لکن **مترطین** باعتبار معنی و نزداد باقی **و بعد**

من

همس و حرف الای که در کلمات
 و اینها را در هر کلمه که در
 و مصطفی ایضا مراعات حسیه
 و هر دو هم موضوع علم و است
 موضوع و افراد موضوع
 الی که جایز است موضوع باشد
 همس و حرف الای که در کلمات
 و اینها را در هر کلمه که در
 و مصطفی ایضا مراعات حسیه
 و هر دو هم موضوع علم و است
 موضوع و افراد موضوع
 الی که جایز است موضوع باشد

در بحث اثبات امر الی استمراری
و امر و نفس و حرف انواع ظاهر است
نام امر **الحق** و دلیل بر آن امر و نفس
می شود زیرا که در جمیع معانی
حرف است و اولی و لا جمیع و اولی
ایضاً الزامات آن اولی و لا فصل
در لازم برای جمیع است که در

ن

۲۵
بنفس حقیقه است قطع نظر از فرد
پس چگونه حکمی شود بر آن برود
در اگر چه مقدم شود بر عطف لایمکن
امر است فعل است و اگر عطف مقدم
شود لازم میاید اجتماع امور متضاده
محل واحد اعراب است مثلاً در جنب
واحد **عطف** امور متضاده و او

۳۶
واصل جایز نیست بلکه واجب است
است شاج علیه الرحمه در دفع این
اعتراضات فیمو و ای منقسمه
الی هذه الامثلة من غير
لانها ان تبدل على معنى نفسها
اولا الثاني الحرف الكويس ان
ما صمد ريه ما بعثت بطل

بطل

۳۷
میس کردانه و حمل حرف صفت
میشود بر ذات بحت کوی درج
ذات وصف مقدار میس کینه یعنی
الکلمه من صفته ان تبدل با در جانب
وصف ذات صفت میس کینه
یعنی الکلمه ذات ان تبدل با میس کینه
فرق است در مابین مصد و فعل

مصدر بان لازم نمی آید و حمل مصدر
 عدم حمل فعل مصدر بان و شئی که
 بتاویل شئی شد لازم نیست که حکم
 ان را داشته باشد از همه وجوه
 پنی که فعل مصدر بان ذکر فاعل
 بان لازم است نه مصدر و فعل
 مصدر بان فاعل در آن مستمر می شود

۶۰

نه و مصدر و مصدر مضاف شود
 نه فعل مصدر بان و مصدر مرفوع
 و محوری که در فعل مصدر بان
 پس جایز است که مصدر محمول نشود
 و فعل مصدر بان محمول شود
 والاول اما ان یقرن باجد الاثر
 الشارة اولاً و الاثر فی الاسم

۶۱

والاول الفع **ل** الخانز
 جواب سوال موافقت است
 و نیز ایرادی بود که ضمیر آن تقریر
 یقین را جمع است بمعنی
 و آن نکره است پس معین
 میشود و مقتضی باشد معنی ازانی
 یکی از ارمه **کویم** مراد ذلک المعنی

لکول

لکول علیه سبب است **لکول**
لکول علیه سبب است
 لکول علیه سبب است
 و عدم حرز میده نمی باشد **کویم** مراد
 یکدرا پنجاه حرف جمیع افراد
 و مانع از دخول اختیار است
لکول علیه سبب است
 شش را مکرر کرده **کویم** بنا بر احتیاط

مراتب طباع
تتمیم
استقص مشی و تعریف کلام بیان
تتمیم
ضمیمه اول از ماست
و جمیع کلام کلام و احادیث دارد
پس تعریف عالی از حسن

موضوع است بمعنی لفظ
کام نیست مگر کلیتین است
مضمن و منوع
مضمن است من حیث الافراد
مضمن است حق و دیر مقلوب
زید کام است و کلیتین نیست
حق و دیر تاویل از اللفظ

کلمه است و اما تا آنکه در کتب
 فی الجمله اوست و اسم
 ترکیبش از عطای نیست
 اسم هم فعل و فعل حرف و
 اسم و فعل اسم معرف و فعل و حرف
 مسند و مسند الیه نیست مگر در
 این دو قسم اول آن از روی
 وجه است و کلام ذی روح نیست

بسم

و اما لایتنانی بمعنی الی تحصیل است
 و این حکم مستقو صراحت بسیارید
 و کلام در حقیقه آو غواست
 و یا فایم مقام ان اس و یا یا ام
 است از اسما افعال الی اسم مادل
 علی منی و فی الجمله مستقران به
 الی انشائی و کلام هر که هست

۳۵
چون معروف بود ضمیر فصل لازم است
در صادق میث و بدو ال اربعه و نیز
موصول و صله کم کلمه واحد و اد
پس تحقیق الی اربعین میث و کلام
ما موصوفه است معنی کلمه ال اربعه
انقاص لفظ دو ال اربعه تعید
کلمه و میث و دو در صادق علی

فان

۳۶
تفاوت نیست چه ماضی و چه علیه مثل
انسان و فرس نیز کلمه نیست **لیم**
ما صدق علیه اسم لفظ انسان
و فرس است که کلمه است
و ما صدق علیه انسان و فرس
ما صدق علیه ماضی و علیه اسم
است ماضی و صدق علیه اسم

۴۳
که است غیر فی نفسه اگر راجح
باشد و که عبارت از کل است
غیر از راجح بلفظ مؤنث میشود
و مخالف قول مصنف میشود
و اصلاح که راجح یعنی و شریک اگر
راجح یعنی بود لازم می آید طریقه
شیء نفس از شکی در نهج است

۴۴
و چه حصر من و چه در و چه حصر راجح
باشد که **پیر** راجح باشد و ما
اگر چه بمعنی مؤنث است لفظ آن
نکر است و بر تقدیر رجوع بمعنی
شیء نفس آن لازم نمی آید زیرا
که مراد از بودن معنی در نفس آن
هم غایت بدان است بی محاط نیز

و مخالفة نیست زیرا که مراد از بودن
معنی در نفس کلمه و نفس معنی است
ان است اگر کونه منتقص میشود
بموصولات و اسما لازم الایفا
کوچه موصولات در رفع ابهام قحج
است و اسما لازم الاضاوة
در فهم خصوصیات نه اصل معنی

الایفا

اگر کونه افعال مستثمنه عن الزمان
داخل میشود و اسما افعال عکس
کویم مراد اقرآن است با صلوح
اگر کونه داخل میشود مصدر چه
و تحقیق خود مقارن بزمان است
کویم مراد اقرآن بحسب فهم است
اگر کونه خارج بشود ضارب

۵۳
اسئل الان او غذا **که** **نیم** مراد اقران
بجذبات است نه مقطعات
خارج **که** **نیم** معنی نکره است و ضمیر
عمر معمر که راجع شود بان معنی
چنان میشود که مقترن باشد معنی
از معانی پسلی از ارشاد **که** **نیم** مراد
ذکر المنی الاول علیه نقیض است

۵۴

۵۴
حاصل آنکه نکره باعتبار عهد فکری
یا باعتبار حکم سابق مؤلفه است
که **نیم** اراده معنی مطابق لازم
و در خروج فعل از توفیق است باین
قید و قید اضافی میشود و **نیم** فعل
داخل میشود در توفیق حرف معنی
تضمنی لازم و از خروج ربط را معنی

۵۴
اگر ای باب که مجهول است لازم دارد
و قول حرف را در تعریف اسم
زیرا که حرف کلمه عدم است
لازم بر حرف است عموماً و از باب
و آنچه و نظریه مسلماً لازم من
و الی و حتی است خصوصاً و معنی
لازم دارد آنکه لازم دارد الی

۵۵
و

۵۵
که کنیم چون این اسم مجهول است
مراد یکی از معنی مطابق و تضییع است
در اسم در ضمن مطابق و در فعل
ضمن تضییع و میتوان گفت که مراد
معنی مطابق است و ستم نیست
معنی مطابق فعل غیر مستعمل بود
حقیقتاً معنی بسیط است و ستم

در مفهوم تعبیر آن است
اگر کویت ضمیمه مقرر اگر چه
بمعنی مطابقی بود صادق می یابد
تعریف اسم بر فعل زیرا که معنی
مطابقی فعل مقرر بر زمانیت
والا لازم می آید مقارنه زمان
بر زمان و اگر بمعنی تقنینی بود بطریق

بیان

پروان میشود و اگر بمعنی استرا
بود موقوف میشود معرکه اسم
بر تصور معنی اشراقی و اگر بمعنی اعم
بود خالی از چهره احتمال
یا در اسم و فعل هر دو جمیع معانی است
که اسم هیچ معنی آن مقرر نبود
و فعل بمعنی آن مقرر بود

۵۸
واسطه در میان اسم و فعل متحقق
و جزمی باطل می گردد
و بطلان توفیق اسم بیرون می
و معرّفه اسم و فعل موقوف بر تصور
منفی است نه ای می شود و یا در هر دو
بعض است حلاط اسم و فعل میشود
و در اسم جمیع و فعل بعض توقف

۶۲

۵۹
معرّفه اسم بر اثر اسم و خروج ربط
می شود و یا عکس معرّفه فعل موقوف
بر اثر اسم می گردد و هیچ احتمال
دلاله و هیچ در عدم دلاله مطابقت و
تضمن و التزام و مطلق معنی و مطلق
و ضربی و بی بیست و پنج
احتمال و ضمیر مقرر و بی بیست و پنج

و ضربی چو در چرخ پیوست چو در
ضرب شود پیوست چو در
چو پیش صد و بیست چو پیش
منجمله
بر الف لام ختم مذکور است
است که لام برای تعریف میداند
والف را بدینجهت باب اگر و میبرد

الف

الف و لام از این جهت فرق الف
استقامت میداند و خلیل
را و خستید لام بر حرف تعریف
که شامل میم نیز بود مثل لیس من میم
مصام فی السفر که رسول الله صلی
الله علیه و آله وسلم در جواب
که گفت امن امیر مصیbam فی السفر

۶۲
بجهت صاعده عدم شده میم و خصال
بسم بجهت که ضد تنوین است و محل ضیق
متحد است **و البخر** و خصاص هر یک که اثر
حرف حرست له خاص است بسم
والتثوین و تنوین بوی تنوین ترغم
له برای خوش اوانی است مختصر
است با سیم زیرا که تنوین بکمن

دهن

۶۳
و منصرف است و منصرف اسم است
و تنوین تنکیر برای تنکیر است و تنکیر
و تعریف در اسم است و تنوین عوض
و مضاف است عوض از مضاف
الیه و مضاف اسم است و تنوین
مقابل جمع مؤنث است مقابل
نوع مذکر و جمع مؤنث اسم است

اسم مستند به حرف نه مستند است
 و نه مستند الیه و فعل ابد مستند است
 باقی ماند مستند الیه باسم و اضافه
 اثر اضافه که توفیق و تخصیص و تحفیق
 حاصل است باسم و اختصاص اثر
 اختصاص مؤثر است و هو موجب
 و بنی اگر گویند متضاد و یک چیزند

و کبریات و افعال است و در حقیقت از یک است
 و در او و در هر یک از اینها و در هر یک از اینها
 و در هر یک از اینها و در هر یک از اینها
 و در هر یک از اینها و در هر یک از اینها
 و در هر یک از اینها و در هر یک از اینها

بودند از شی معطوف یا و باید بود و نه یا و
 کو پنجم خبر قیاس است **فالمعرب المعرب**
الذی لم یثب بنی الاصل اگر گویند
 فعل مضارع بی ترکیب معرب است
کو نهم عبارت بکذف موصوف است
 یعنی الاسم المعرب و با کذف صفه یعنی
 المعرب الذی هو قسم الاسم و یا لا

و کبریات و افعال است و در حقیقت از یک است
 و در او و در هر یک از اینها و در هر یک از اینها
 و در هر یک از اینها و در هر یک از اینها
 و در هر یک از اینها و در هر یک از اینها
 و در هر یک از اینها و در هر یک از اینها

برای عقد است نشان بمعرب قسم است
و یا بدل از مضاف الیه یعنی معرب الاسم
و اضافه بعضی من اگر گویند این تعریف
صادق است بر بنی الاصل و بر بنی
و نیز موضوع مسئله باید راجع بود و موضوع
علم یکی از آن اربعه و معرب یعنی
از کلمه که موضوع علم است عام است

و نیز

و علم حکمت از اعراض وانی است
و مرکب از اعراض غرضیه کلمه است
معرب قسم اسم است و اسم قسم کلمه
و کلمه مفرد و کلمه تثنیه و مرکب
مراد الاسم الذی است شرط
بود و مرکب و معرب نزد مصنف
عدول که از تعریف مشهور که شافعی

لازم میاید که در اسماء بنی بو و چه هیچ اسم خا
از مناسبت نیست **کو** **بهم** مراد مناسبت
و منع اعراب است اگر **کین** چه الم فیه
نکست **کو** **بهم** لم نیایب کفایت ندات و لم نیایب
مناسبت موثره و طویل بود **و** اگر **کین**
اضافه برای عصمت و یا استعز
و پس یک انجا درست نمی آید **کو** **بهم**

عقد دینی است که در معنی نکرده است
یعنی من جمله احکام المعرب **الکوبیه**
حکم نزد اصولیین خطاب الله است
و نزد منطقیین ادالک بنسبه واقع
اولست به ائمه و در عرف اسناد
الی اخر ایجاباً و سلباً و هیچ یک اپنی
صحیح نیست **کوهم** مراد معنی لغوی است

و

یعنی اثر **الکوبیه** اثر از عامل است نه از
معرب **کوهم** مراد اثر مرتب بر معرب است
الکوبیه اثر از زید اضارب و حضرت
زید و مضارب زید عامل مختلف است
چون فاعل اخر معرب نیست **کوهم** مراد
اختلاف عوام مختلف اند در عمل **الکوبیه**
زید در ضرب زید معرب است و مختلف

غیت انحراف با اختلاف عوامل و احوال

لیم مراد اختلاف عوامل افراط و تفریط

الکلی اختلاف احوال اگر اثر مغرب بود لازم

میاید انصاف شئی بیشترین متناقضین

یزیرا که بسیار است که مغرب محقق عدم

اختلاف است **لیم** اختلاف از مغرب

است من حیث الذات هو مغرب

د

و عدم اختلاف اثر آن است نه

از این حیثی که ممکن بود بود و نبود

و با اختلاف اعتبار مختلف است

احکام **لیم** اجتماع متناقضین

در محل واحد اگرچه سبب و اعتبار

بوجود نیست **لیم** خلاف عام و حقیقی

و حکمی و عقلی و تقدیری است میشود که اختلاف

حکما و با تقدیر بود و عدم آن لفظا حقیقه
 و هرگاه محل نفی و اثبات مختلف شد متعارف
 شد و این **م** وقع شد تو هم آنکه اگر خلاف
 از معرب میبود مختلف نمیکرد **اگر** معرب
 که ابتدا عامل مرکب شود نه خلاف عامل
 و در خلاف معرب **که** معنی چنان
 است که خلاف خبره و خلاف عامل

انقرا

و در این **م** خلاف است
 که گویند این تعریف همادقیق
 بر عامل و حقیقتی اعراب **گویند** مراد با
 حرف و حرکت است **که** است عامل
 معنی می باشد **که** مراد و حروف می باشد
 نه معانی و این جواب بعید است چه
 نقیضه تعلیقه بی قرینه و ضعیف و اگر چه

اعرابی عالی از و لاله بر معنی نیست چنانچه هر دو
مبانی بود و صحیح و جاسان است که قضا
از سبب قریب است و عامل
معنی مقضی را است پیچیده است چه
عامل سبب مقضی است معنی
مقضی سبب اعراب و اعراب
سبب اختلاف

و لاله

حکمه نحو غلامی سبب اختلاف است
و اعراب نیست **از** قید حدیث مراد

یعنی در بیان مقصود علیه

از مقصود مقضی نیست **از**

مقضی معنی در و د و استیلاست

از معنی در و د و استیلاست

از معنی در و د و استیلاست

و در اسم از طرف اعراب
رفع و نصب و فعل مضارع متحقق
است و سلم فاعلیه و مفعولیّه
نیست که لام برای عهد است
یعنی و نصب که نوع اعراب است
و لام بدل از مضاف الیه است
یعنی لام و نصب **اعمال** و **بیت**

الغنی

المعنی المقتضی للاعراب اگر گویند
تقوم بحر است به بمله کو چشم را در سقوا
تحصل است فاعلیه و مفعولیّه
و اینجا کلمه المضاف بالیه و فاعل
و آنچه نصب او کلمه **بیت** و اگر بگویند
مفرد اگر مقابل مضاف بود و خارج
یشود مضاف **و** اگر مقابل مرکب

محل مراد

فصل میشود و جمع و خارج مورد
مضاف و موصوف و مبتدا و اگر مثل
بکلمه بود و فصل موصوف و مبتدا جمع و اگر
مقابل موصوف و جمع بود و فصل
اسماسته که در مقابل تشبیه و جمع است
و یا همه خارج است و همه اجزاء
شان بکلمه خاص که با استثنای

اسماسته از این حکم که در مقابل منفرد
اصل بود از دو وجه منفرد از غیر منفرد
و منفرد از غیر منفرد اعرابان
نیز اصل شده از دو وجه هر کلمه اصل
از عروف و بحركات کلمه که اصل
از یک کلمه یا بنام خبر بود و جمع
حکم منفرد کردند و اصل صحیح است

که این کسر نیست جمع و نیست
ایک با الف و کسر و کسر
نخستین و این جمع و نیست
و اعراب آن بجه و کسر و نیست
و امام الکاتب و ما بدان اوصاف جمع
نکره لا یقتل جمع و نیست و اعراب
آن بجه و کسر و است کو نیم را

ک

جمع و نیست جمع بالف و تا سرت
حاله انصب و نوشت تابع حال جری تا زیادتی
رفع بر اصل نشود و جمع مذکر که اصل است
تابع بود اگر کسر اعراب رفع بجه و کسر و اعراب
اصل که وف پیر زادت است کو نیم را
چه در آخر جمع و نیست حرف صاحب اعراب
بنود غیر المنصرف بالرفع و القی و جان

بالواء والالف والياء اغراب من سهاسته

نفسی و ساد، حال جاری نه مطلقا بلکه در

اعراب دیگرست و جمع اند و کثرت باشند

54

بحرکت است و مضامین باشند پای مسکون

مع اعراب مصفا یا تقدیری است

بودن اخاک و اخوات این بهیست

و مسائل علوم نظری است و بود

بالف و یا خلاف واقع ادخال

بودن آنها با او و نیز قید مضامین

Handwritten text in Arabic script, likely a signature or date, located at the bottom right of the page.

الحمد لله

یا المکمل ضایع است زیرا که اضافه در
انوک و اخوات آن واقع و عدم ضایع
پایان و عدم اضافه مضاعف و ضعیف است
کوچیم مراد اعراب اسم است است
الکوینیه چه قرینه **کوچیم** تقدیر اعراب
مقرینه بحث اعراب و اراده اسم است
این الفاظ اراده وصف مشترک

المرکز القاد

انفی

از شیخی سخن بگویم فرعون موسی و قتیله
ولا با حسن لفظ **اعراب** اسم است
با آنکه مفرد اند با کوفتند تا در میان
مردود و تثنیه جمع و حش و منازعه
تام نشود و شش اسم چهار شد
چونکه اعراب هر یک از تثنیه جمع سه
بود باز هر اعراب یک اسم است

شد و حسیا این شش اسمی که می باشد
اینجا منی ارتقه دبود با کمر در وقت
اجزاء اعراب در افشان حرف
صباح اعراب تیر بود **و المشی**
و المشی **و المشی** **و المشی** **و المشی**
بعد از شش مستدرک است **و المشی**
کلا شش نیست بسیل رجوع ضمیر

بن

بان و سار صدق تعریف شش که ما
حق با فرد الف و نون و یا و نون
بکلام از لحاظ است و همچنین نشان
را قید کرد با سناده بخبر کلا و کلام
جستنی انه مفرد لفظ و شش معنی هر کلام
مضاف شود بخبر که فرع است از
مشترک را غا می شود جانب معنی که فرع

از لفظ اعراب داده میشود اعراب
بمحرک و ف که فرع است از اعراب باحرک
و هرگاه مضاعف شود بمظهر که اصل است از
مضمر متعاشیه شود جانب لفظ که اصل
از معنی اعراب داده میشود اعراب
بمحرک که اصل است از اعراب باحرک و ف
لکن اعراب در حال تهید می است

ق

از لفظ اعراب داده میشود اعراب

بمحرک و ف که فرع است از اعراب باحرک

و هرگاه مضاعف شود بمظهر که اصل است

از مضمر متعاشیه شود جانب لفظ که اصل

از معنی اعراب داده میشود اعراب

بمحرک که اصل است از اعراب باحرک و ف

لکن اعراب در حال تهید می است

دو است و عشرون و اخوات آن را
مفرد نیست و نیست عشرون جمع
عشره و الا اطلاق بیشتر بر چند
ان و پنجاه اخوات و نیز در جمع تعیین
عدد نیست و در این اسماء تعیین عدوت
مثلی بالف و یا جمع نوا و یا
چونکه حروف اعرابی سه بود و حالات بر یک

از

از تثنیه جمع سه این سه را هر یک از این
و و میسه و اند اخوانی اعراب می ماند
و اگر هر یک هر یک میسه و اند تثنیه
توزیع کردند الف را دادند بحال رفعی
و و او را بحال رفعی جمع نیز که ضمیر
مرفوع فعل در تثنیه الف بود و در
جمع و او یا باقی ماند و چهار حال دیگر

یار او اندک جای بقی برود و فرق کردند که
 قبل باراد تیشه مشق کردند و درج کمر
 و حاله نصبی را تابع حاله بقی ساختند
 به قاعده کلی در معرکه اعراب
 است که اگر در آخر آمد حرف صلیح عرب
 بود اعراب آن بحروف است و الا
 حرکت و اگر حرکتی متغیر بود تقدیری است
 از این بیان واضح و لایح شده که اصل اعراب

باین

بالحروف برعکس مشهور چنانچه دلالت
 دارد بر این اصالة ذاتی از عرضی و
 اصالة حرف از حرکت و صرفضاح میکند
 از این معنی اعراب که ایضاح و ازاله
 فداست چه اعراب بالحروف
 اوضح از اعراب بالحركة است زیرا که
 بالحركة احتمال خفا دارد چونکه از خط ساطع

نیز در وقت غیران و این چه فرق
 عمرو و عمر را بواو کردند و این پان
 ربانی شد از بسیاری کلمات مثل
 کثف اثبات اصالة اعراب باحوکه
 و کثف بار و اسماته و کثف
 جمع مکسر منفرد و کثف جمع
 موث سالم که زیادتی فرع بر اصل است

الف

التعريف فيما تقدم ذكره من تقدير
 و تعريف تعبير و لفظي ظرفه باطل
 و نیز که اسم معتد لا اعراف و لغوی
 است و نیز تعریف بهر چه در لغت و بیان
 است و بر تعریف موصول و موصوفه
 صادق شود بر غیر الفاظ و الفاظ معصوم
 بنیه اسم و فعل و حرف و بر تعریف
 مصدرة اول و موصولة ناموصوفه

ثانی با وجود عدم مطابقت نظیرین لازم می
آید که لازم می آید از خصوصیه هر دو **موصوفیه**
موصولیه و موصوفیه اول و مصدر ثانی
با عدم مطابقت نظیرین و عدم صیغه در ثانی
لازم می آید آنکه لازم می آید از موصوفیه هر
کدام موصوله است بتقدیر موصوف
ای الاسم الذی تقدیر **کدام** با تقدیر

نقص

نقص با عدم رفع نمی شود **لام** الاسم
برای عهد است و معهود اینجا معرب است
لام ضمیر متغلی ظرف راجع بمبتدا
ضمیر تقدیر نیز اگر راجع بمبتدا بود با آنکه
موصول بی ضمیر نمی آید لازم می آید تقدیر
اعراب در موضع تقدیر تقدیر و اگر راجع
بموصول بود لازم می آید تقدیر اعراب

در اسم مقدر و اگر بنام راجع بود و بنام
 ضمیر می ماند و موصول بی ضمیر **م**
 لام التقدير برای عضا است و یا بدل
 از مصداق الیه یعنی تقدیر الاعراب فیما تقدیر
 فیه ضمیر تقدیر راجع باعراب است و
 وجه ضمیر موصول **الاعراب** متقدیر
 چگونگی مقدر میشود و **چگونگی** ظهور آن متقدیر

الاعراب

الاعراب مطابق الاعراب اللفظی الاعراب
 المقدر بود و نه تقدیر الاعراب **م** برین
 تقدیر یا تقدیر اعراب یا ویل تقدیر است
 بمقدیر بخلاف این تقدیر که تقدیر دارد
 و نه یا ویل **ک** عضا **م** یعنی عضا
 بالف که باللام بود و یا بسقوط الف
 که بسقوط لام بود و منون چه الف قابل حرکت

نمیت و غلامی مرفوع یا منصوب
و یک و چه یا یک مرفوع یا منصوب
و غنیمت مواتی باشند آن حرکتی
و در این کام رود است بر کسی که اعراب
منصوب یا را در حال جملی گفته اند
پیش از اعراب در هر دو
نقیس است و بعد از اعراب در

هر دو متقدّم بر سبب تقدیر در
اول تقدیر است و در ثانی نقل
و الفظی **معدا و غیره** المنصرف
فی جملات **مبتدأ و کلمات** و فعل
مؤنث و صف و تانیث است و
مؤنث مؤنث سالی است و در آن فاعل و مفعول و صفت است
معدا و در کلمات مؤنث تانیث و در صفت است
منصرف نیست که **معدا** اسم غیر
منصرف است **معدا** چه میگوئی

مولن العرف تسع كما اجتمعت
تثان منها فالعرف تصوي
او واحدة اقوم مقطوع
سعد ووصف وتانيه ومعرفة
وعجته ثم جمع ثم تركيب وانك
زائع من قبيل الف موزن
الف وانه القول اقرب

یعنی این وزن مشترک را وزن افضل
نامیدن قوی است تقریبی **یا** هر
یک را عله گفتن آن را منحصراً
سختن تقریب است بضبط
از عله گفتن دو **یا** عله گفتن
هر یک را قوی است تقریبی
کفص آن است که هر یک

۱۰۵
که هر یک جزء عله است یا المکذبه گفتن
تزدیک است بصواب از اقوال دیگر
یا المکذبه این نظم نزدیک است از شعر
در حروف تاجوتی
نشتر علی مرتب اللف
و منونش معنوی را مثال معنوی **خ**
ایشان بنوعی تعریف است **و**

این است و چون زیرا که در غیر مردم
و سبب است و در هر سبب یک
فرعیت پیش است به فعل که در
وی نیز و فرعیه است اشتقاق
ان از اسم و احتیاج ان با سبب
شد از ان آنچه منع بود از فعل که
و مثنوی باشد و حال بعضی تا به جاری

و چون در زمانه و تا فاشلت یک
چک قلت چو چو کوز مکان
و القی که سلسله و قسده
و علم منع صرف که سبب باشد
مستحق است و تا سبب مانع نیست
چنانچه مشعر است بر ان قوله و چون
و محسن سول به کفوف و رفع مانع نیست

لا بد مراد از صرفه جود فی حکم
المنصرف است و یا ضمیر ذراج
بکلمه است که **کوم** منع عرف
نیز عاید است حکم را و تخلف
مغلول اعلی یا صحیح نیست **کوم**
منع عرف با تناسب سبب جواز
حکم است و بدون آن نیز موجب

است کرا جمع
حقیقت فی البعض و تقدیر آنها لوان
و انما **انما** نیز از زودر التامین
کانه تأمین است **افرا** **لما** **دم** **الزود**
عدل صفت مکمل است و عروج صفت
اگر مس لازم می آید تفسیر صفت
شیئی بصفه شیئی **افرا** **لما** **دم** **الزود** صفت مکمل

چگونه سبب منع حرف کلمه بشود
که در مصدر بنی الفاعل نیست
بمعنی کون الشخص عاد و لا تامة متکلمه
بود بلکه مصدر بنی المفعول است بمعنی
کون الاسم محدود لا لازم
می آید تفسیر مصدر متعدی بلازمی مجهول
بمعلوم که خروج نیز بمعنی کون الاسم

محتاج است که گویند لازم می
تفسیر در بنید و معلوم مجهول
و لازم بقی که در مصدر معلوم
لازمی مانده از مصدر مجهول فعل متعدی
است که گویند شش می شود
این تخریف شش که در صیغه
مصدر صیغه ثانیست که گویند

۵۲۸
منقش می شود با سماء مجذوبه العجب
مانند و در هر **مهر** ماده باقی نیست
الکیمی وارد می شود و غیرات
قیامیه مثل قنل و مانع **مهر** خروج از
صعود اصل لازم دارد و دخول در صیغه **مهر**
که منقار اولی بود و مراد بفاصله آن است
که اول موافق فواصل اصل بود و ثانی

والله

۵۲۹
الکیمی وارد می شود و غیرات شافیه
نحو افسوس و انیب که عدول کردند
ار افسوس و انیب **مهر** افسوس
و ناب جمع بر افسوس و انیب شدند
یا افسوس و انیب از انما عدول کرده
باشند بلکه است جمع بر افسوس و انیب
شده اند واضح در جواب این است که

تاریف با هم نزد محقق جایز است
هرگاه مقصود بیشتر از بعضی اعدا بود
پنج مقصود غیر عدل است از
سیر مسلسل چون این غیر حال
باک نیست بصدق تعریف بر ما
حقیقا کثرت **مثلت** **مثلت** **مثلت**
در ایام شد در کلام عرب غیر منصرف و

در

و دلیل بر آن غیر از وصفیه امر فاعل بود
و اسم یک سبب غیر منصرف نمی
شد معنی کردند و آن عدل را بعد
دلیل بر وجود معدول عنه امر فاعل از
منع صرف یافتند که تکرار معنی باشد
و تکرار معنی را مناسب تکرار لفظ
است **از کلام** و صفیه **مثلت** و

ثلث عارضی است صلاحیت پیش
منع حرف ندارد که **م** و صیغه عارضی
وضع اول اصلی وضع ثانی است
جمع جمع افوی بنویشت آخر
احر که تفصیل و فاسل که تفصیل
ان است که استعمل شود یا بمن
پایان و این که هیچ یک از اینها

نشده معلوم کرد عدول از یکی از این
کرده بعضی گفته اند بعدول ان از لازم
و بعضی از من کسی نموده که عدول کرده
از اضافه زبراکه که قطع میشود از
اضافه لازم دارد بنا را چون قبل و
بعد و یا لازم دارد و ثبوت را چون یو
و حین نمید و یا اضافه آخری را چون

یا تدریجی این را
لازم ماورد و معلوم که عدول از اضافه
نکرده **عدول** اگر از یکی از این
بود لازم است بنا که مشتمل بر ف است
و نیز باید معروض بود بر تدریج عدول از لازم
معنی تفصیلی و آن بعد از عدل باقی نیست
و مشتمل بر بی ف شود **عدول**

خروج است از صیغه و بسقوط و آن
صیغه از تغییر نکرده که **لام** وین از
جمله شذایات و تاثیر معنی تفصیلی
که با از تمام است و بسقوط آن کو یا
باقی نیست صیغه آن **لام** علی
خروج است از صیغه خود هرگاه معنی
تفصیلی و آن باقی نباشد از صیغه خود

۱۱۸

عدول نکرده که **لام** معنی تفصیلی و آن باقی
نیست حکما باقی است که سبب منع
جمع جمع جمع است و جمع
و ما س فعل افعل آن است که
اگر اسم بود جمع شود بر فعلی یا
فعلی و اگر صفت بود جمع شود بر فعل
و آن جمع است که جمع شده است بر خبر

و این که هیچ از این جامع نشده معلوم
که عدول از یکی از این **لام** کرده و تغییر
که **لام** و فرایا شدن در کلام عرب
غیر منصرف غیب از علی سبب
دیگر نبود و اسم یک سبب غیر منصرف
می شد فرض کردند که اصل عمر و زفر عام
و زفر بوده عدول کرده بعد از زفر

۱۱۹

باب تمام فی تسمیة الکریم مقصود
 اگر بیان مطلق عدل بود مثال عدل سبب
 بنا بر این ماند و اگر عدل سبب منع حرف
 بود ذکر باب قطام بی محل است کو پنجم
 اختصار شق ثالث میگوید و آن بیان
 عدل در غیر منصرف سبب منع حرف
 بود و یا نه با اگر صاحب متوسط نقل کرده

۱

که پیش من شخصی بنام فایز خوانده چون
 ببحث عدل رسید و کافیه آن این عبارت
 بنده و کشته نماید نوشت کشت این آن
 نشست که بدست حضرت جمال الدین
 عثمان ابن حاجب غفره رشتن
 و المخابر کز نشسته و فرموده باب قطام
 و این قیاس بی موقع است و بدست خود

خط بران کشیده **اصف** **الکریم** صوف
 در مطلق نکات تابعی است و ال بر معنی
 و متبوع خود و یا هم است و ال بر ذات
 مبهم که ما خود بود با بعضی صفا خود و صوف
 بهر یک از این دو معنی محل منع حرف است
 نه سبب آن با آنکه تابعیت و منع حرف
 و حمل ندارد **الکریم** و صف پنجم معنی

الکریم

است ای کون لاسمه و لا علی ذات مستحق
 ما خود مع بعض صفات **الکریم**
الکریم ثبوت شی منفس
 وی را ضروری است اشتراط در وی
 صحیح نیست و نیز لازم دارد این شرط
 که وصف عارضی و وصف نبود با آنکه
 سلب شی از نفس شی محال است

اصالة و ضعف ضعیف است منع حرف
 این ها چنانچه نیست که در اصل ضعف
 باشند **البته** اصالة و ضعف شرط
 منع حرف است و اما شرط انقضا شرط
 است نه ضعف آن **البته** قطع باشد
 نیست بلکه قوت آن ضعیف و کجاست
 است و ضعف شرطه و سبب موجب

لن

ضعف شرطه و سبب است نه عدم
 اگر گویند تعادل تاثیر است
 این بر مبنای راصح نیست زیرا که تاثیر است
 معنوی نیز بتاثر است **البته** هر دو
 اللفظی اصل بالانماست
 این شرط لازم دارد که بعضی مؤلفات خوش
 نباشد و سلب شی از نفس شی محال است

مراد شرط تاثیر است و سبب
 منع حرف **البته** اگر گویند این لازم دارد
 که ملامت و انکار است و کما **البته** شرط
 معنوی بر علیته است لکن در لفظی شرط
 موجب و معنوی شرطه و جواز

لن

شد و موجب تاثیر آن در بین منع حرف
 یکی از امور تاثیر است که یا زیاد بر حرف بود
 و یا متحرک لا وسط و یا عجز تا نوعی نقل
 حاصل شود چه زیاد و بر حرف نقل
 از سر حرفی است و متحرک لا وسط نقل از
 سکن لا وسط و عجز نقل از عربی چه
 مکمل برهان غیره شواهد است **البته** هر دو

لن

کوه تا نیت معنی بسکون او سبب
 منع حرف شد پس از نیت **ا** که چون
 هر معنی از نیت نیت احاطه مقدر است که در
 بعضی چنان ظاهر شد و در میان چنین است
ا که چون نیت بسکون او سبب و در جور
 معتبر شد که **ا** لازم نمی آید از اعتبار آن
 بجهت تقویت اعتبار آن بالاستقلال

م

هیچ الزامی از نیت نیت نیت
ب هیچ معنی مجموع آن است که اول آن
 مشق بود و سیم جالف و بعد الف
 یک حرف شد و یاد و حرف اول آن
 و یا حرف و سلطان کن پس پروش
 از نیت معنی مجموع نیت نیت و معنی مجموع نیت
 آن نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت

هیچ کسب بر نیت نیت نیت نیت نیت
 صفت است اما مع سبب نیت نیت نیت نیت
 برای نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت
 سبب نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت
 که است حقه چون کالب جمع اکلب
 و اکلب جمع کلب و در بعضی دیگر حکم که همان
 انحاء است که نیت نیت نیت نیت نیت نیت

هیچ کسب از نیت نیت نیت نیت نیت
 من آن است که حاجت نیت نیت نیت نیت
 اصطلاح پروش کرده حمل بر مصطلح
 منطق کنند چه مجموع تصور از نیت نیت
 علاوه است و نیت نیت نیت نیت نیت نیت
 تا تصور بود از نیت نیت نیت نیت نیت
 هیچ سبب نیت نیت نیت نیت نیت نیت

هیچ کسب از نیت نیت نیت نیت نیت
 من آن است که حاجت نیت نیت نیت نیت
 اصطلاح پروش کرده حمل بر مصطلح
 منطق کنند چه مجموع تصور از نیت نیت
 علاوه است و نیت نیت نیت نیت نیت نیت
 تا تصور بود از نیت نیت نیت نیت نیت
 هیچ سبب نیت نیت نیت نیت نیت نیت

تأیید است باعتبار این قول البانی
الوقت پس وارد شد فواره جمع فواره
و این شرط بجهت آن است که در قول ما
بر وزن مفعول میگرداند مانند کرایه و طوعیت
یعنی کرایه و طاعت پس در قوه جمیع آن قوه
واقع می شود و بخوبی این جمیع نیست بلکه
جمع میان آنست که لفظ افست

القول

و مسلح و در این وقت چون بحث
شده بود که حضار که علم جنس است
و علق بر سلسله و کثیرین و غیر منقوش است
با آنکه جمیع دارد و صیغه مشی الجمع سبب
نیست بلکه شرط سبب است مصنف
علیه السلام فرموده است **ما من علم من غیر**
دور و در قول البانی زیرا که

در اصل اسم عظمی است و گفت در اینجا
مبالغه در عظمی است آن حضار نمایند که گویا
جمعی است از بزرگترین و بنا بر این جواب
بر تقیم مع است از اینکه در حال بود یا در اصل
و گفت شرط اینگون فی الاصل چنانچه در وصف
گفت تا تو نمیشود که جمع نیز مثل وصف صلی
و عارضی است **القول** حاجه این جواب

القول

بنابر این که در آن علمیه است با تأیید چنانچه
نام ما در کتاب است **که علم** در وقت بر
که بود از تنگی نیز غیر منقوش است و تأیید مسلم
نیست زیرا که علم جنس است نزد باری
چون کسی می گفت خلاص کردی خود را
بقیمت جمع که در حال بود یا در اصل چه میگوید
سراویس که در اصل است و نه در حال حضرت

مصنف علیه السلام فرموده و سر اول عالم بدو
و بهر آتش بخت از این عالم بدو
بنام خدا و اب علی تعین بحج من حقیقه و حکایت
لا علی ریاده بسبب و سر اول عالم بدو
عربی صحیح و سر اول تعید و بنا به علی تعین بحج
من حقیقه تعید و سر اول فلاح
و سر اول و سر اول من یعنی بر اسم

الحق

مشخص که بر وزن فاعل بود و او یابی
در عالم رفی و جوی حکم آن حکم قاض است
در استقامت و ادخال ثوبین بر آن کاشا و در
این اسم اختلاف است بعضی میگویند
که منفرف است زیرا که اصل در منفرف
است و اسلال که متعلق بحج و دولت
کلمه است مقدم است بر من حرف که حال

از احوال که بعد از تمام کلمه اصل جوارده
جاشی جوار جوائی تمهید یا تعین بود
از خسته التقاسکین شد بیان یا و
ثوبین یا از حذف کردند و ثوبین را به قبل
و اندوخته شد بر وزن سلام و کلام و باقی
نماند بر صفت مشی الجوی پس منفرف است بعد
از اعلال چیست که منفرف بود و پیش از اعلال

ج

و بعضی میگویند غیر منفرف است زیرا که
بعد از تمام این تهاتر حذف بمثل
مقدم است و مقدمه کاللفظ پس صفت مشی
الجوی که حقیقه شد تعید است و ثوبین
بر تعید اول ثوبین حرف است و بر تعید ثانی
ثوبین عوض چون حذف کردیم از عوض الزام
یا از حاکم یا ثوبین و در و در و در و در و در

باشات است و سائر بی مانند حار و فحی
پس نیست اسل بر این مکر و طار و فحی و جفا
این لغز بر قیاس حرف است بر اسل و الکر
کجیم بعد از تقسیم شده است بشافش
این کلام چه حرف نیز حکمی است از احکام آن
پس کونه مقدم گشت بر اسل اگر چه
حرف مقدم است بر حرف **پس**

سخت **پس** است و سائر بی مانند حار و فحی
مشکل بر اسناد و حکمت و لال بر قیاس و غیره
یا از پیش است یا اعراب نشان تغییر
بجای اشتغال با اعراب حکایتی و نهاده
مضاف را منصرف میگرداند پس سب
منع حرف مضاف **پس** شود **پس**
توضیح بصورتی و تداوی مفروضه که **پس** که از

این دو پیمان نباشان و بعد و میشود اگر
توانی خلاف و منع حرف می بود و در **توضیح**
جمله است در اسنادی مکرر اوصاف
قبل اسم بها اخبار که آن از اخبار بعد
اسم بها اوصاف پس باقی با ایشش
قسم ترکیب انترچی **نام** شکی
مرکب از **پس** نام می است و یک که نام حسب

آن است بی اعتبار نسبت **الف**
پس که از اسلاف است و سبب
حرف الف و نون یا زیاد ایشان است
و بودن ایشان فرع بر یعلیه و ایشان
است باقی نیست و از این جهت مضامین
می نامند و از این قول است نزد کاتب

ان لا اله الا الله
مقابل صفت است که می است از اسم مقابل
فعل و حرف غیر از هر چه که راجع
بالت و من شود **م** است بار بودن ایشان
سبب و حسن **و** شرط لازم فی مقام
من حرف است و طاعت علیت بحکم ثبوت لزوم

بنا

زیاده است و یا اشاعه حقوق ثابت
هر یک از این دو وجه بر هر یک از این دو
مذهب منسبند و در این دو مذهب
و شش باشد و ثانی ثبانی چنانچه توهم می شود
در بادی نظریه لزوم چنانچه تا یک زیاده
می کنند **ب** الفی ثانیست رانیز اثبات
می کنند که الفی ثانیست نیز لازم هر دو

کون تا نیز چنانچه نیست باشد است الفی
ثانیست که زیاده و فرعیه مرید علیه است
چه زیاده تا الف و نون را بمنزله اصل
می سازد و ضرورت احاطه الحقیقی من الخلق به جاست
ضد فرعیه پس در فرعیه ان ضرورت واقع
شد اگر چه اصالت نسبت باری است و
فرعیه نسبت باخوان **ک** تا الفی صفت

م

ف لعل زیرا که حقوق ثابت است الفی
برهم می شود و در فرعیه فتور می شود
چنانچه که است **ت** لعل **ف** لعل
چه بود و فعلی فعلی است می کرد
و در شش **ل** در حرم آنچه حش
در شرط حشلاف کرده اند و در حرم زیرا
که در حرم نام حشلاف حق است جل و علما

نما ای زیاده حرف فاشون بدل من نصف
او حرف زاید حذف الموصوف وكون المصدر
بمعنی اسم فاعل وزن افعل مصدر است
زیاده حرف وراول ان متصویر است که
صیغی اور راجع است بوزن یعنی موزون
ای ماکان علی وزن افعل طریقی است
و بعضی مابوزن افعل نیز با طریقی است

که سوده امن **از** مراد عدم قبول است
 بان اعتبار که منع شده است از مصرف
 و تا سوده بکجه و صغیر که اعتبار آن
 نیست چه نشان این اعتبار سوا می
 بایک بغیر است **از** حکم در این
 مراد عدم اقامه است از این **که**
 حقوق باقی بماند و این

بغیر قابل التا کشوده در این سری است
 عجیب و گنگی است عریض و انبساط
 که وزن الفعل بحر و قابلیت منفرد میگوید
 اگر متلبس تا نبود چون فعل که تا نیست
 منفرد گشته بخلاف جمع که متلبس تا منفرد
 نه غیر چون جواب جمع جواب منفرد
 با آنکه مؤنث ان جوری آمده است این وجه

۱۶۴

زیاده قابلیت هست اما وجه آنکه در جمع
 و در وزن الفعل تا نبوده ان است که تا
 تا چون در وزن الفعل شده بود چنانچه در
 تفسیر تا نبوده که اصل است و در جمع بخاک
 عارض و مشتب از ان است و فروع
 اگر گویند سبب این قرین چیست **کیم**
 بیکه منافات تا تا نیست مگر که خاصه

اسم است مفعول را بخلاف جمع که تا در سبب
 از صیغی آید و **ما فی عسله** مؤنثه اذ ان
مرف هر اسم غیر منفرد که در ان علیته
 مؤنثه باشد سبب محضه با آنکه شرط سبب
 نیز به امر که نکره شود بانچه که اراده شود
 از ان وصفی شهر صاحب ان کو کل فاعل
 موسی ای کل مثل حق و بنا وین بسی تا بنحو

۱۶۶

جانی زید و زید خبر منفرد میشود بتب
 مؤنثه است از کرد از علیته که جمع بالفاظ
 تأیید شود چه بیک از این دو در سبب
 منع صرف کفایت است و علیته را تا بشر
 نیست **لما بین من فاعل** لا یجوز مؤنثه
 ان **ما فی عسله** فی الاعداد و وزن
 الفعل بجز که تا هر مؤنثه است از آنکه علیته

جمع نمی شود و مؤنث مکرر است پس اگر علیته در آن شرط
بود چون نایب النامه معنوی و عجز و ترکیب
و الف و نون مکرر و وزن الفعل که مجرد
سبب جمع می شود **و اگر کویت** اجتماع
دو استثناء در یک کلام متکرر است **کویت**
ارسی با تکیه و تشبیه و این استثناءست
بنی من الاستثناء الاول ای التاجع غیر باقی شرط

۶۰

فیه الاصل و وزن الفعل **و اگر کویت** میشود که
در اسم علیته با عدل و وزن الفعل بود این
اسم قبله منصرف نمی شود **کویت** وزن الفعل که
وزن کلام است و لازم ذات آن و تنگ
فیت از آن اگر با آن علیته با احتساب عدل
صوت ندارد و الا علیته مؤنث نیست و حضرت
مصنف علیه الرحمه بطریق تسلیم فرموده اند

و جواب **و اما شرط** دان زیرا که وزن
فعل قیاسی است و او را از عدل غیر قیاسی
فلا یکن محض الاده **و اگر کویت**
جمع ضمیر مطلق سبب تسلیم خلاف
واقع است و با حد اسپین استثنائی
است از نفس وی و بجمع اسپین
بطلان استثناء است زیرا که حکم استثناء

۶۱

و قول تشبیه است در تشبیه لولا
الاستثناء و معلوم است که حکم در
خبر حکم مجموع است و از نا بودن مجموع
لازم نمی آید نا بودن و احد **کویت** خبر
است با حد هما و احد هما اسم است
از کویت مع الاخص اولام و تشبیه
قطعا است که لامع الاغوا باشد و حضرت

شاه قدس سره جواب بختیار
 شمع راج فرموده کشته اندای لایو جبه شعی
 من الامر الذی برین یجی ذین السببین بین
 احدنا فقط الا احدنا فقط و تفسیر از لایو
 بلایو جبه شده است باینکه کان نام است
 و این بنا بر آنست که حضرت شاه قدس سره
 عبارت معصی نبوده و اگر کان ناقص بود و محلی

محتج بقصیر میکرد و اما در سبب که معصا و
 ظاهر کان ناقص است **لا اله الا الله**
 در صورتی که شرط سبب دیگر نیز بود زیرا که دیگر
 یک سبب که علیت بود و ناقص رفع میشود
 دیگر که شرط بلایه است باعتبار وصف
 سببیت رفع می شود **لا اله الا الله** این کام
 کاذب است که پی سبب باقی می ماند

چه ذات سبب باقی است اگر وصف آن
 باقی نیست **لا اله الا الله** معنی این است که باقی نمی
 در آن سبب من حیث هو سبب **لا اله الا الله**
سبب در صورتی که شرط سبب دیگر
 نبود که همراه عدل یا وزن لفظی بود و چون
 از کلیه این حکم پرهیز کرد پس می بیند
 اجمرا که مسلم بود و نگذرد شود و اگر مقتضی

عبد الرحمن و فرمود **لا اله الا الله**
لا اله الا الله ثلث الاول هو ابو الحسن
 است و سبب و در الثانی هو ابو الحسن
 بن محمد علی بن شاه ثالث هو ابو الحسن
 علی بن سلمان و المراد بنامیه و چون
 قول تمیز از قول است و المراد و او قی بود
 قاصد و را سبب محال بود است و شد

را و آنچه از هر امری است که معنی وصفیه در آن
 عرضی به پیش از علییه پس داخل در آن
 و بخوان و خلعت فصل ناکیده و قسم
 مجز و از من چه معنی وصفیه در این دو ضعیف
 و حتی از پیش از علییه پس بعد از منصرف است
 با اتفاق بخلاف مستعملی این که غیر منصرف است
 بی خلاف **الکون** را در این معنی از آنچه

س

لازم دارد دخول اسم تفصیل مستعملی این
 پس که نه خلاف دردی نبود و با اتفاق
 غیر منصرف بود **کون** را و آنچه از هر امری است
 که معنی وصفی آن قبل از علییه ظاهر بود و بنا
 در آن چیزی که بودن آن با امر صحیح نبود مانند
 من تفصیلیه **کون** است **سلم** است که
 و آنچه از هر منصرف بود چه در حدیث صحیح و غیر

مانده ایض من اللین **کون** من من از دل است
 بمعنی بقی و دو جای است از معنی تفصیلی این
 از آنکه آن فصل از آن را که تفصیلی است بعد از من با خبر
الکون قاعده یافته علییه مؤثره متعق
 ی شود با فصل من پس باید تشخیص شود
 این قاعده با بعد از فعل من **کون** علییه مؤثر
 نیست و الا بعد از تنکیر منصرف می شد
الکون عسما حال است از امر و عامل در آن

ع

خلاف است پس لازم می آید مخالفه و جنسیت
 با آنکه مخالفه بعد از تنکیر است **سلم**
 که عامل این مخالفه است بلکه مانند است
 ای مخالفه یا تا مثل **کون** را **سلم** که
 سال باشد بلکه خبر کان یا ما رخصه است صحه
 یا تنکیر است یعنی مخالفه از جهت علییه است نه جهت
 در آن **سلم**

چون لازم شد سبب را از اعتبار
 و صفت باید بعد از تکرار اعتباران باطل
 و غیر منصرف است چون حکم حضرت مصنف
 علیه الرحمه طارقه کرده فرمودند
 باب دوم در بیان فرموده
 من استیضحت فی سبب
 فی سبب باللام الا انما فی سبب

هر سببی غیر منصرف که داخل شود ان باللام دیا
 منضاف کرد و هر چه میگردد بکسر و کجاست
 را خلاف است که اسم در این حال
 یا غیر منصرف بعضی منصرف میدانند
 زیرا که فعل و منصرف است و منصرف
 مشابحه است بفعل چون لام و ضافه که
 خاص اسم است بر آن خصل شده مشابحه

ان بفعل ضعیف شد و چون که باصل که فاعل
 باشد و سقوط ثبوتی که ضمیمه ان است باللام
 و ضافه و بعضی میگویند غیر منصرف است و منصرف
 از غیر منصرف بالاصح ثبوتی است و چون ان
 چون مشابحه ان بفعل ضعیف شد تا اثر نگیرد
 مگر باصل که سقوط ثبوتی شد و بعضی میگویند
 اگر هر دو سبب باللام و ضافه باقی باشد غیر منصرف

و اگر زایل کرد و هر دو سبب یکی از این دو
 منصرف است و طریق موشش ان است
 که علیه باللام و ضافه زایل میگردد پس اگر
 شرط سبب اخیر بود هر دو سبب زایل
 میگردد و اگر شرط نباشد یک سبب زایل میگردد
 و اگر ضمیمه اسم نبود هر دو سبب باقی است
 و این سبب اتمی و نسبت به ضعیف غیر منصرف

نی دانست آن کفایت نمی کرد و این است
و به تمام مصنف رحمه الله انرا **فصل**
و به اسنادی هم اسناد فقیر ما با هم
بجای است که اگر موصوفه بود یعنی شئی
و شئی عوض عام است تعریف بعضی عام
می شود و خالی از جنس و اگر موصوفه بود موصوف
و صلا در حکم مکرر است و تعریف از جنس

می شود و نیز نسبت و خبر که موصوفه بود و موصوف
لازم است و نیز موصوفه خبر تشکیل است **و اگر**
پرسید که در بعضی آن ضرب زید کویم
اسم عام است از حقی از حکمی **فصل**
و به اسنادی هم اسناد فقیر ما با هم
زید قیام **و به اسنادی** هم اسناد فقیر ما با هم
اول است زیرا که اسناد فعلی است

و

نیز نسبت و اسناد مبتدا به موصوفه فعل و فاعل
نیز و فعل **و به اسنادی** هم اسناد فقیر ما با هم
بان شئی **و به اسنادی** هم اسناد فقیر ما با هم
من یک **و به اسنادی** هم اسناد فقیر ما با هم
و به اسنادی هم اسناد فقیر ما با هم
کاره نسبت و اسناد مبتدا به خبر که موصوفه بود و موصوف
و به اسنادی هم اسناد فقیر ما با هم

و به اسنادی هم اسناد فقیر ما با هم
قیام فعل که اسناد مبتدا به موصوفه فعل و فاعل
بنام فعل که اسم است معنی دارد و در اینجا
معنی و به قول آن نیز مقصود و معنی
که حد است نیز ممکن **و به اسنادی** هم اسناد فقیر ما با هم
قیام مفعول شخصی فعل که حد است
بر مفعول فاعل **و به اسنادی** هم اسناد فقیر ما با هم
فعل اسناد فعلی است

۱۶۰
است و هست که **میشم** بلکه است و فعل منفی است
الذکر است معرفت برای توضیح است و
برای تشکیک **میشم** بلکه است و برای توضیح است
و تقسیم **میشم** قیام به و زنده ماندن
میشم فی الجمله این **میشم** فعل
ای است که تفسیر فعل است و این **میشم** فعل
شبه فعل است و **میشم** به زنده ماندن

۱۶۱
و **میشم** به زنده ماندن است و صفت اول است
و **میشم** قبل الذکر است لفظاً و معنی
و در ثانی **میشم** قبل الذکر است لفظاً و معنی
و **میشم** قبل الذکر است معنی خلاف
مرخفتن این جنی و سندی این دو
اقوال شعراست چون خری ربه عنی
عبدی این حاکم و هاشم و بعضی صحابه

۱۶۲
مصعباً ادى الى كليب صاعاً و نحو
جری بنوه ابان خیلان عن کسب چون
فعل کما جری **میشم** را جواب داده اند
از روی اول منع رجوع ضمیر بعدی و **میشم**
متأخر بلکه راجع است بمصدر مدلول علیه
بفعل ای **میشم** بجاء و صحابه
میشم قول حصی و تأخیر او اقرب

۱۶۳
التقوی و اخیر بشده **میشم** را
میشم به زنده ماندن است و بقرینه در
وال برقا علی غایب و معنویت متعول غیر از
از اعراب دان **میشم** را و اقوال بان صحت
به بعد الناحیه و کفایت بقرینه نگرد با کفایت
ان بسبب تباوران و غیر اعراب زیرا
که معصوم نیست کشتن موش و با زشتی را

مرا و تقوی

تین بران و یا کو هم قرینه است که دال باشد
 نه وضع پس از اصل شامل اعراب نیست
او کان مضافا و وقع مضاف
بعد الا و معناه و جب تقدیر است
 اول بحث رفع استیسا و ثانی بسبب
 اتصال انفصال را و ثالثا بواسطه
 فوت هر مطلوب و مطلوب از ماضی است

لازم

الاعراض و انما ضرب زید و عمر ضارب
 زید است در عمر و یا چون از انکه عمر ضارب
 شخصی خبر بود و اگر مقدم شود مفعول باشد
 الا و گفته شود ماضی ضرب عمر و الا زید و انما
 ضرب سمره ازید خبر ماضی و عمر ضارب
 در زید یا چون از انکه زید ضارب کسی دیگر باشد
 و قید توسط الاسباب آن است که اگر

یا الا مقدم شود و گفته شود ماضی ضرب الاعراض و زید منقلب
 نمی شود و عمر و جمال دارد که معنی چنان شود که اگر
 احاطه الاعراض زید و بنا بر این احتمال جاست
 بقید توسط نیست و انما انفصال به غیر
 مفعول و وقع بعد الا و معناه او اصل به
مفعول و غیره انفصال به تاخیر
 صورت اول تا لازم نیاید ضارب قبل از ثانی

در اول

و ثالثا ماضی نشود و هر مطلوب
 و رابع تا متصل متصل نشود و **تویند**
الفصل یقین قرینه ها از انی مثل
من قال من قام و یک یزید ضارب
مخصوصه و محبطه مانع الطوار
 عبارت محض وجه است اول که فعل
 محمول است از یک و یزید مفعول است پس علم

وضاع مرفوع است بفعل محذوف بقرینه
سوال مقدرای من یکیه و استشاد بان
و جهت ثانی آنکه رفع ضاع بنا برندا
نکته که در متن مذکور شده است آنست که در این باب
نکته آنکه رفع یزید بنا برندا باشد و رفع ضاع
بنا بر مفعول مالم یسم فاعله **نکته** فعل
معلوم با نصب یزید بر مفعول و رفع
ضاع بر فاعلیه **نکته** یزید بنا برندا

۱۹۹
و رفع ضاع بر فاعلیه **نکته** فعل
از الیاء و رفع یزید بنا بر فاعلیه بمعنی
موت یزید بطریق مجاز با حذف یا و
فی الطرف و رفع ضاع بنا بر حذف
بهستند بقرینه سوال مقدرای من البقی
یکیه یزید فاعله و ضاع **نکته** نصب
ضاع اگرچه موقوفه ندارد ان را رسم

بنا بر مفعول **نکته** نصب ضاع بنا بر فعل
محذوف بقرینه سوال مقدرای من یکیه
فصل یکیه ضاع **نکته** رفع یزید بند و رفع
ضاع بفاعلیه یعنی بکریانه ای یزید ضاع
برخود مردم بطریق استناد مجازی چه
حال آن سبب گریان مردم است بر
وی **نکته** نصب یزید و رفع ضاع

یعنی بکریانه یزید را بر خود ضاع
فصل مجهول و رفع
یزید بنا بر مفعول مالم یسم فاعله
و نصب ضاع بنا بر فاعل
یعنی گریه آورده شود و یزید بر ضاع
رفع ضاع بکبریته
بهستند محذوف بقرینه سوال

مقدمه **در رسم** رفع ضارح
بنده یعنی بکریه آورده شود
بزیاد بر حال توای ضارح
که مده و معاون تو بود و حال
امداد و استانی تواند کرد
امداد است که وجه را بام مشغول
از حضرت قطب الساریفین مولانا جمال

ان

الدین روی آند سوره واضح و اوجه
چه ذلت بر ضارح است که مناسب
ان است و نه مناسب معاون ان
در این حذف بفرود شری است
پس مثال مطابق مثل نمی گردد **در این**
در شرح و واقع است بی فرود و نظم
بفرود است چه معنی حذف بفرود

ان است که اگر فرود نبود حذف نبود
ضارح و ایسل و نوا و تلح از اطاعت معنی
ابا که طواجیح معنی بر غریب است
و قیاس معنی است معنی مملکت
و جاد و مختلط است بل و سبیل
و این بزیاد بل و معاون ضعیفان و بکار
بوده در شیه ان این است که شده

و این بانی است قوله تعالی ان حجت
من **بشر** این **بشر** یعنی در هر
موضع که حذف شود فعل بعد تفسیر شود
بجای رفع ابهام ناشی از حذف زیرا که اگر
ذکر شود مفتی مفسر باقی نمی ماند بخلاف
فعل که در ان اجماع بود و حذف که اجتماع
ان با مفسر ان جایز است و تفسیر ایه

بنابرین تو چنان است و آن استجار که
اصد من است کیمن استجار که فاجره اطفال
فعل مخدوف است و جوابا که استجار که
اول مفسر با استجار که ثانی بود و جواب
حذف آن بسبب غنا منسره است
از ان و قیام ان مقام آن الزامی
چرا اصد است انبوا که نیم بحته افعال و نول

23

حرف شرط بر اسم و میگویند آن معاً
فی مثل نعم لمن قال اقام زید و اذا اثناع
الفعلان الکویند شاع و غیر فعل
و در کسر از فعل نری باشد کویم قصاً
بر اقل مرتبه شاع و الکشاف حاصل نموده
الکویند نزع از دی روح است
نیت نزع از دی روح است
کویم مراد نزع تقدیری است یعنی

صحیح بودن آن اسم در آن موقع معقول
هر یک از فعلین ^{مترادف} نحو می که اگر صراح قائل
تضاعیفی بودند ترا میگرداند **ظاهر**
ای اما ظاهر و افعاله **هم چون** ظاهر
از ظاهر تمیز یا حال بود از فعل
یعنی ترا کنند فعلان از روی ظاهر
یا حال کون که ظاهر باشند هر یک از

فعلین شیخ یا واقعاً بعد از او نیز محل تولد
آن بود که گفته شود و ظاهر بر این مقابل
و یحیی و یا مستر و یا مضر و یا هیچ یک
درست نمی آید و وی اول اخبار است اما
مقابل مستر بسبب دخول ضمیر متصل
با آنکه شروع در وی متصور نیست و مقابل
بسبب دخول ضمیر منفصل با آنکه

شازع واقع است در آن حرکت شازع
که کسی به مقتضای اسم شازع فرموده
بمفعول آن و به شایستگی اسم
و فرمود خروج ضمیر منفصل ضرر ندارد
زیرا که مراد شازعی است که قطع آن با
بود و ظاهر در ضمیر منفصل متضمنیت
چون ظهور اسم ظاهر بالذات بود و تعلق

عوض

بفعلین و بدون آن بعد از فعلین
حرف شازع که کسی ظرف الحروف
تصدیق واقع فرموده اند شازع و ضمیر متصل
متضمنیت زیرا که ضمیر متصل متصل به
فعل که باشد معمول آن است و در ضمیر
منفصل اگر متضمنیت مانند ما ضرب
و اگر ملامت مکن قطع آن با ضار مکن نیست

چه الاصلحیه ضار ندارد بدون الا
معنی مثبت منفی میگرد و مراد این
شازعی است که قطع آن با ضار بود
فعل مکن فی الفاعلیه باینکه هر یک
از فعلین قضا فاعلیه ان اسم
کنه **شکل خبری** و اگر می باشد **فعل مکن**
فی المفعولیه باینکه هر یک قضا مفعولیه

ان

آن کند مثل مثبت و اگر
نیز و فی الفاعلیه و المفعولیه و این
صورت دو احتمال دارد یکی آنکه شازع
در دو اسم بود در یکی از این دو
شازع فعلین و در فاعلیه بود و در دیگر
در مفعولیه و دیگر آنکه شازع در یک اسم
و یک فعل اقتضا فاعلیه آن کند و دیگر

مفعولیه آن و اواجه صورتین اینست
و مقصود احتمال ثانی است پس فرمود
مختلفین فی الاقضا پان وجه که
یک فعل اقضا فاعلیه ان اسم کند
و دیگر اقضا مفعولیه آن و برای این صوب
مثال نیاورد زیرا که فعلی از مثال اول فعلی
مثال ثانی مثال است و این چنینست

پس در ظاهر ترک مثال است و در
باطن تکثیر آن **فیجی** بهر بیان **اللال**
الفعل **الثانی** **القربة** و **الکون** **الاول**
سبقت و استلزام الاضمار قبل کرد
در این عبارت عطف است بر معنوی
عاطفین تخلفین تا آخر مجرور و چون محش
نزد مصنف علیه الرحمه قول بعدین نبوده

بان کرده فرمود فان عملت الثاني
انمرت الفاعل فی الاول علی
وقتی اظهار در دو حذف چه حذف
فاعل بی سمد صحیح نیست
و ضمما قبل الذکر و جمله بهر تفسیر نزد
ایشان رواست **خلافه**
چنان جایز نمی دانند ضمما قبل الذکر مطلقا

بلا فاعل حذف می نماید و جایز عمل
فعل ثانی با اقضا فعل اول
فاعل جایز است **خلافه**
للفرا جایز نیست اند اعمال فعل
ثانی را با اقضا اول فاعل را چه لازم
می آید بر تقدیر اعمال ثانی حذف فاعل
چنانچه مذکور است با اقضا

قبل از ذکر چنانچه رای غیر است
و مشهور از خواتمه یک رافعت
یا انما بعد از ظاهر بر روایت متن

المفعول ان است مفعول اول

نحو حسنی منطلقا نسبت زید منطلقا
اول حسنی نسبت شایع کردند در
زید زید را مفعول فعل ثانی کردند ثانی شایع

کردند در منطلقا ثانی ان را مفعول ثانی
فعل ثانی کردند اگر از فعل اول حذف
می کردند اقتضای یکی از مفعول
افعال قسوبا می شد و اگر ضمیر
می آوردند ضمیر قبل از ذکر فاعله
می شد پس تا چای منطلقا اول را بری
فعل اول ظاهر آوردند **ان** را مفعول

و

الاول المفعول فعل ثانی
الثانی والارم نمی آید ایشان را
بچه محذوف فاعل و نه ضمیر قبل
لنظا و رتبه چه رتبه مرجع مقدم گشت
که مفعول فعل اول شد **و المفعول**
الحال زیرا که نسبت مانع بخلاف
مذرب اول که بر تقدیر انما را ضمیر فعل اول

می شد و بر تقدیر انما را ضمیر **ان** مفعول
و المفعول مفعول مکرر کنه مانع از انما
چنانچه محذوف است و از حذف چنانچه
غیر محذوف است پس بر می آید
نحو حسنی و نسبت منطلقین الزید ان
منطلقا این دو فعل اول شایع داشتند
در زید ان آن مفعول فعل اول گردانید

و

برای فعل ثانی ماضی را ضمیر آوردن ثانی ماضی
در مطلقا واقع شد حذف می شد که قصه
یکی از مفعول الفاعل صوب صحیح
و ضمیر نمی شد چه ضمیر مفعول مضافه مفعول
اول نیست و تشبیه مرجع پس لام مطلقه
را بمفعولیه فعل ثانی ظاهر آوردند این بحث
است **البته وجه اول** آنکه مخالفه

ضمیر مرجع در کلام حق جل و علا واقع شد
فان کاش و حیده ضمیر مرجع با
آنکه شایع در مطلقا لجا شایع دارد
په فعل ثانی مفعول تشبیه مطبوعه
آنکه ستم نیست که حذف
ممنوع باشد می شود که قطع هر دو شمار
بجذف مفعول کنیم نه آنکه یکی را بگذرد

م

دیگر بجذف تا اقتصار یکی از مفعولین شود
جواب اول آن است که فرق است
میان ما نحن فیه و ایة مبارکه در آیه تیر نفی
ضمیر مفرد راجع جمع است و مفرد در جمع
موجود است و در ما نحن فیه ضمیر تشبیه
راجع بمفرد که هیچ وجه صحیح ندارد
جواب دوم آنست که منطلق ذات

من الاطلاق اعتبار کرد میشود بی نظ
افراد و تشبیه مخفی نیست که در میان ا
این جواب حضرت شارح و جواب
اول که از مولوی عبد الحکیم است
تذاتع ظاهر است و نیز قطع نظر از سوال
و جواب اول مخالفه ضمیر مرجع متشع
نمی کرد چه تقدیر که منطلق صلاحت آن

ن

دشته باشد که معتبر شود بی لحاظ افراد
صلاتیة رجوع ضمیر تثنیه نیز دارد **ص** و جواب
اول آن است که منع شود رجوع ضمیر
با اولاد بلکه راجع است بمولود به قرینه
اولاد پس اولاد قرینه مرجع است
نه مرجع چنانچه رضی دانسته و در
جواب ثانی آن است که سلم نیست

لا مطلقا

که مطلقا صلاحیه مفعولیة فعل
ثانی نداشته باشد چه صیغه مفعول صلی
کسوف اداة تثنیه و جمع دارد و بر آن
که آن را معمول فعل ثانی گردانیم تثنیه
خواهیم گردانید و اگر معمول فعل یکم
باقی بر افراد آن خواهیم گذاشت چنانکه
نیز صلاحیه آن دارد که معمول فعل شود

که مقتضی فاعل است و مرفوع گردد
و ممکن است ارجاع جواب حضرت
شاجر اباین جواب **جواب ثالث**
آن است که منع حذف مفعول ثانی
بر تقدیر وجوب ذکر مفعول اول است
جواب استدلال گردانند کوفون
بر اولویت اعمال فعل اول بقول امر القیس

ولو انما ارجی لادنی معیشتة کفانی ولم
اطلب قلیل من المال و لکننا ارجی
لمجد مثول و قدید رکب لمثلنا
پایین وجه که کفانی و لم طلب نزاع کردند
در قلیل و امر القیس شواعر است
آن را مرفوع خوانند معمول فعل اول گردانند
بی آنکه بر تقدیر نصب تفسیری در وزن

شعرا به مصنف علیه الرحمه از طرف بعضی فرموده
وقول امر القيس كحاني ولم يطلب
من المال ليس فيه المعنى زیرا که
 لو دخول خود را از شرط جوهر او محض
 یکی از این دو که شست باشد منفی
 مسکروانده و منفی باشد مثبت لازم
 می آید یعنی سعی ادنی معیشت و نفی کمال از

۲۲۶
 مال و طلب لیل از مال که منفی بر یک
 از این دو است پس مفعول لم طلب
 محذوف است بقرینه بیت ثانی
 ای لم طلب خبر و الجحد مفعول ما کمیم
فاحذف کل مفعول حذف فاعله
واقیم هو مفعول پوشیده نماند لطف
 این عبارت که مشتمل است بر

۲۲۷
 تمثیل اول فاعله اول مفعول ما کمیم
 ثانی فاعله ثانی مفعول ما کمیم فاعله
 حذف است ثالث هو مفعول
 ما کمیم فاعله اقیم اضافه فاعله ضمیر
 مفعول به که مفعول فعل او است **اگر گویند**
 ضمیر فاعله اگر راجع بمفعول شود که نکره است
 پیچیدگی می شود که مفعول که حذف

۲۲۸
 شود فاعله مفعول از مفعول
 و اگر راجع بکل بود معنی چنان می شود
 که هر مفعول که حذف شود فاعله هر
 مفعول **اگر گویند** نکره باعتبار حکم است
 یا بعد از ذکر حکم معروف دارد و اعتبار
 کل بعد از رجوع ضمیر است **اگر گویند**
 ذکر کل در تعریف مناسب نیست چه

کل موضوع برای احاطه افراد است و تعریف
بجمله است نه با فرد که پنجم معرف
مخول کل است و انوال کل برای
مقصود است بر جمعی اگر گویند
این تعریف صادق است بر سنان
مجازی نحو اینست الرمز لبقول که پنجم
فاعل نحوی است اگر گویند

۲۲۵
ت و مفعول مطلق که پنجم مراد از
تسمیه ذکر است و شرطه ان
تغییر صیغه الفعل فی فاعل و
یفعل یعنی باضی مجول مضارع
مجول اگر عامل فعل بود و اسم مفعول
اگر اسم فاعل بود و لا یقع لمفعول الثانی
من باب علمت و لا الی ش من باب

اعلمت و لمفعول و لمفعول معک
زیرا که مفعول ثانوی علمت میسند
بمفعول اول ان است باسناد تام
و مفعول ثالث باب اعلمت بمفعول
ثانی ان باسناد تام اگر مفعول اول
این اسناد نیز تام است یک امر وجه
در یک حال و اسناد لازم می آید که هم

۲۲۶
و هم میسند له باسناد تام و مفعول
نصب ان مشعر بعینه است اگر تام
مقام فاعل شود و مفعول گردد
اشعار ان فوت میگرد و مفعول
بی و او دلاله بر مفعولیه نمیکنند
و با و اوصلاحیه قیام مقام فاعل
ندارد که دلاله بر فصل دارد و فاعل

بفعل که کار است
 تین لانه کاعسل فی تفت
 فم لفعل متعکب علیه
 لعل مرتب که مفعول
 ظرف زمان نام است ظرف
 مکان ظرف مفعول مطلق
 و توصیفه عدم صلاحه لقیام مقامه بدو

لعدم الفایده فی لانه شبه مفعول
 قشیر زید و ان لم یکن فابحسب
 و الا ان من باب اعطیت اویلی
 من الثانی چه در ان معنی فاعلیه است
 که عمر و در اعطی زید عمر و او را بخداست
 و این در وقت امر است از القیاس
 و الا واجب است و منحن است

و من غیر بسته به اسم الجود عن
 العوازل للفظه سنده الیه پروان شد
 بقید مجرد اسم ان و کان بسته
 خبر و قسم ثانی بسته و ارمی شود
 تسع بالعیس خیر من ان تراه
 که در بسته اقسام است
 که در پسر خاص سنده الیه باسم برهم

می شود که الیه یعنی مصدر است که غیر
 حرف مصدری نیست که در مقتدر است
 که الیه تقدیر در مواضع محصور است و پنهان
 معلوم که تقدیر ان معلوم است که الیه
 چه میگوئی در قول حق سبحا و تعالی و ان
 تصور موخیر که اسم عام است
 در لفظی و تقدیری که پروان می شود

از آن نحو معلی و مکرم زید زیرا که اگر
عمل بفعل اول داده شود فعل ثانی رافع
ضمیر است و تعریف بان صادق است
و اگر بفعل ثانی پس فعل اول رافع
ضمیر است و تعریف بان صادق نیست
و اگر زید را نسبت به کامل ضمیر بسته
دانند و نسبت به خبر فاعل لازم

ص

می آید که شیء حسم هم مجرد از عوامل فاعلی
بود و هم غیر مجرد **ثانی** مانع از دخول غیر
نیست و حاصل می شود از این قاعده
ابوه زیرا که صادق است بر قاعده که
صفتی است واقع بعد از خوف استقام
رافع هم ظاهر که ابو باشد و صلاحیت ندارد
که نسبت به خبر بود و نسبت به ابو بسته

چون یک شیء حسم در یک حال و حسم
قابل دو اسناد نام نیست **ثالث** شرط
عمل صفت اعتماد است یکی از امور معروفة
خبر اعتماد چگونگی عمل نموده **و نیز**
شرط است عمل اسم تفصیل را در ظاهر فاعلی
و اعتماد بر موصوف و مفضل و مفضل علیه
بودن عبارت باین و بهمینجا مقفود است

لا

اگر گویند سخن ضمیر است **گویند** شیخ رضی
تجیح کرده که ضمیه منفصل حکم ظاهر
دارد در این شبهه ایضا و گفته نمی شود
هند زید حسن می من و حضرت شراح
قدس سده اگر چه فرموده اند از این عمل
فی الخبر بلا شبهه لان العمل فی المظهر
لا یظهر اثره فی اللفظ بل یتحتاج الی قوه العمل

لکن این کلام حضرت شایع مدسسه
معروف از ظاهر است والا لازم می آید
که عمل در اسم منی نیز کند از این جهت است
که مولانا عصام الدین رحمه الله در توحید این عبارت
میفرماید و المراد من عدم ظهور المعنى
فی المفرد انه لا ينفصل المفرد حتى يعرف
اثر المعنى الى نفسه **مثل**

مثل یزید قائم و قائم الزمان
و قائم الزمان فان عاقبت
مفرد و با الالوان الکوین
ضمیر عاقبت اگر راجع بملفوظ صفت شود
لازم می آید جواز وجهین در زید قائم و قائم
زید و اگر راجع بصفت مذکور بود لازم می آید
جواز وجهین در قائم زید بر تقدیر فاعلیه

زید که مراد شق ثالث است یعنی صفت
واقع بعد از حرف نفی یا الف استقام
بی اعتبار دفع ظاهر **الکوین** لازم
می آید جواز وجهین در زید قائم که
مراد محالیه مفرد واقع بعد از آن است
الکوین لازم می آید جواز وجهین در
ایعطی مکرم **الکوین** مراد اسم مفرد است

وجه اسم الجذر **الکوین**
اسناد بمفعول اول متعدی بنفسه است و
بمفعول ثانی بانی **کوین** متضمن معنی ابقاء
یعنی یاوقع به الاسناد **بقتیر** اسم دفع
شده امتحاض یغرب در یغرب زید
الکوین پس خارج می شود یغرب در زید
یغرب **کوین** ضرر ندارد چه کلام در رفوعات

۲۵۹
اسم است لغایر لفظ مذکور

اصل مستند التقدیم من

ثم باز فی واره زید الرجوع الی غیر الی

المتقدم رتبة و امش صاحب

فی الدار الرجوع الی المتأخر لفظاً و رتبة

اصل مستند ان کیون معرفة و قد

کیون مستند المکره ذواته

۲۵۸
بدر اصل و بعد من غیر من شکست

تخصیص یافته است بصفه الی

اللامین و تخصیص یافته بعلم تکلم

بوقوع احد ما و سوال از تعیین احد است

و این تخصیص جمع تخصیص بوصف است

چه قصید چنین می شود که ای لامین الی

المعلمین کون احد ما فی الدار فی الدار

۲۵۷
و است تخصیص یافته بمعوم نفی

چه در عموم تعدد نیست

تخصیص یافته با کچه تخصیص می باید بان

فاعل و تخصیص فاعل ان است که

هرگاه که فعل ذکر شود معلوم است که

ذکرش خواسته که صلاحیه قیام فعل بان

باشد پس این تخصیص نیز راجع به تخصیص

۲۵۶
چه معنی ضرب جمل در این بنکام ضرب

جمل موصوف بعقوبت قیام لغت

و نسبت ان بفاعل از ان است

که استعمال می شود در موضع ما ابرو و اما

الاشهر و جمل فاعل بوده پس اینجا

فاعلیه در ان باقی است و فی الدار

جمل تخصیص یافته بتقدیم خبر این

تختیمن بج شخص بوصف است چندی
چنان می شود که اصل موصوف
بصحه حکم علیه بگوئی فی الدار و السلام
عینک شخص یا نه نبسته ان من حکم
چه در اصل سلبت سلاما علیه
بوده فعل را منفذ کردند و نمک مشعر بفعل
برف بدل شده تا دلالت بر استمرار کند پس کویا

و

کشته سوم من قسلی علیک تحقیق
ان است که بنا آید بر افاده تخصیص
بود یا نه گفته می شود و کوب انقضای است
هم چنان قائم و نسبتی کون جمله مثل
زید ابو قائم و زید قائم ابو فلان
عنا چه جمله که استقلال خودی را با
موجب بصر نمی کرده و قد گفته اعتماد اعلیٰ علیه

و ما وقع ظرفا فالکشته و هم لیه یون
ان مقدر چه که اصل در عمل فعل
و کو فیون میگویند مقدر باسم فاعل است
چه اصل در خبر افراد است و اذا
کان لم یستند استقلال
نشدن این که مصدر الکلام او کانا معرفین
او قساوین مثل قسلی منی

و

افضل منک او کان منبر
فعل از مثل لیه جب تقدیر
اول تا فوت نشود و صد اره
ان و ثانی تا ملقب نشود و مستدا
بجز و ثالث تا ملقب نشود و مستدا
بقا فعل تا فاعل است و ان
اول چه مصنف علیه قسلی

کفایت نکرد **ثانی** چه فائز در اشیا
 مساویین برخصصین **ثالث** کج
 فی الدابر مثل مساویین اند که هر دو
 نکره اند **رابع** التباس در بسیار
 از صور واقع است اینجا نیز یکی از آنها
 شد **اول** مثل اقا محمد زید **دوم**
 مثل صرب و اکرم زید **سوم** هر

از

و اکرم زید **قرینه** در اینجا
 فاعل بمفعول معشبه و انشأ
 قرینه شرط و جواب تقدیم حاصل آمد
 چرا اینجا معشبه **حاصل**
 معنی بر تقدیر ابتدایه و فاعلیت و
 پس التباس چه ضرر دارد **کثر**
 احتمالات باین است از بلاغه چه بلا

که بلاغه سبب شناعة گشت و زین
 موجب **پیش** **تشیب**
 مساوت در تعریف و تخصیص مفهوم نمی شد
 مگر آنکه مساویین فی التعریف و التخصیص
 می گشت و در این بکلام با آنکه عبارت
 اطلال بود توهم می شد مساوت در
 نوع تعریف پس این عبارت با آنکه

از

آخر است ایدست که مفید است
 در تعریف **مساوت** **اگر گویند**
 چه می گوئی در مساویین که توهم می شود
 مساوت در مقدار تخصیص **گوئیم** **در این**
 توهم نیست که مقدار از عول ض
 تخصیص **و نمایا** شرط مساوت
 و تخصیص است که حاصل از ضاد است

چه بلاغته آن است که آورده شود
عبادت که تحمل تو چنان کثیر بود
نجوی که تحمل بر بر یکی صبح و مغرب
نمذقول حق سبحانه و تعالی و لا تحضر
ولا تخاف و لا تفرح بهن ذلک
سید و قول رسول الله صلی
علیه و آله و سلم ایضا بعد صلوة

و

مثله و نیز گاهی بحکم و استقامت
مقصود است مثل قول صدیق
اکبر رضی الله تعالی عنه رسل
یحیی بنی اسیر و قول حضرت
خیل علیه السلام احسنی و قول
ابن کجوزی من منتهی نیت حاصل
و جواب تقدیم در صورتی است

که تمیض من مقصود مقصود بود و کثیر حمل
و صوت که مقصود تمیض فواید و پاجام
و نجوان باشد پس کی منافات
باشد ندارد چه هر کلامی مقامی است
که بر چند دران مقام زیباست همان
قدر در غیران نازیباست و از آن
انچه المظهر و الماسد و الكلام مثل

این زیاده و کان غلبه صحتی مثل فی
جمل او کان متعلق ضمیر فی است
مثل علی التمره مثلها زید او کان
غلبه خبر اعم ان مثل عندی انک
و جب تقدیم و جواب تقدیم در صورت
اولی که حفظ صدق است
و تقیید بخبر و سبب ان است

که اگر جمله بود بتقدم بسته اصدان
رفع نمی شود و مراد بفرموده است صوت
اگرچه جمله باشد حقیقه چه این نزد اکثر
شما جمله است و از زمان که بود با
خبر بسبب تقدیم خود مصحح تدانیه
بسته اگر مقدم نشود تدانیه آن
صحیح نمی شود و **صوت ثالث** اگر مقدم

نمود

نشود اضمار قبل از لازم می آید و مراد
بمتعلق متعلق است تابع خبر را
بتبعیه که ممسح بود با آن تبعیه تقدیم
آن خبر پس مشتق نشد بنحو
عبد الله عبد متوکل
عبد الله عبد متوکل
عبد الله عبد متوکل
مکسور و نشود و **صوت ثانی** اگر مقدم

تسلسل تسلسل تسلسل تسلسل تسلسل
فیصل فیصل فیصل فیصل فیصل
الاول الاول الاول الاول الاول
الموصوف الموصوف الموصوف الموصوف الموصوف
الموصوف الموصوف الموصوف الموصوف الموصوف
الموصوف الموصوف الموصوف الموصوف الموصوف
الموصوف الموصوف الموصوف الموصوف الموصوف
الموصوف الموصوف الموصوف الموصوف الموصوف
الموصوف الموصوف الموصوف الموصوف الموصوف
الموصوف الموصوف الموصوف الموصوف الموصوف

نمود

الذی یقولون منه فانه لا یسکم و
مثال الرابع **کل** کل کل کل کل
او کل کل فی الاول و **مثال**
الخامس این شتر اویخته تا کینه شتر
مبسته است بشرط چه شرط نیست
که فعل بشرط این متعلق بفعل است
بالتحاق و **نیت** نیت نیت نیت نیت

چراست و لعل برای نشان انجم نمی شوند
تصویر معنی شرط جزا را که برای حسابند
اگر شود باب کان و سلم نیز مانع
اند با اتفاق فاجعه تخصیص **کلمه** تخصیص
از میان حروف مشبه با فصل است
بجهت اعتناء با اختلاف که واقع است
در این حروف **و کلمه** بعضی از آنها

۲۵۹
و نیست هیچ لقوله تعالی ان الذین
وماتوا و هم کفار فلیکن **الکفر** الایه
الکفر **الکفر** بعضی از معنیه
ولکن را نیز ملحی کرده اند پس حسست
و به تخصیص آن کسوره **الکفر** کان
از پیروی بود که متعده علیه است
مخالف قرآن مجید بود چنانکه دستی

باین جهات که صیغه ترخیص است
بضعف آن شده که مذکور شده نشود
بمخلاف کان غیر که شایان اعتبار
نبود با آنکه از عدم اعتبار قول پیوسته
عدم اعتبار قول غیر آن بطریق اولی
چنین قول نیز مخالف قرآن شریف
و کلام فصیح است بخوله تعالی

۲۶۰
و **الکفر** انما عظمتم من شیء فان الله
خمس و قول **الکفر** فوالله ما فاکرمکم
قالی **الکفر** و لکن بالحق الله فوف
یکون **الکفر** باید دانست که حضرت شایع
قدس سره عدم صحیح قول پیوسته را
بعد خروج آن کلام از اخباریه نباشد
فرمودند این کلام محسن کث است از

چند وجه **اول** عدم صلاحیت علیته ندارد و در
 بسیاری از علما **دوم** عدم علت دلاله بر عدم
 معلول ندارد چه میشود که ثابت شود بعد از آن
سوم نقض است بباب کان و علت که
 مثل کلام ایشاء نمی کنند مانع از
 باثبات **جواب** **اول** کونیم عدم آنچه صلیت
 علیته وجودی با صلاحیت علیته صری دارد

ان

نزدیک بسیاری از علما **اول** کونیم کلام
 در مقامی که استثنای استثنای است
 علت آن و نفی علیته اصل از فرع کافی نیست
 اری این کلام را در دفع دخول فایده نمود
 این سخن تخیلش می شد **و از ثانی**
کونیم نقض وقتی می شود که بانی کان و علت
 ملحق به علت و معلول می بودند و نه چنان

بلکه این دو مانع بالاستقلال از تفریق
 که ایش کمال نیست **دین** قول **سجده**
 و تعالی ما یکم نفع قرآن که نفی شد
 چگونه است شیخ رضی از سببیه که
 معنی شرط را بکار نفی نموده اند
 که مبتلا از بر تضایف است و علیته و علیته
 اول است مرثانی را و یا ثانی را و یا بود

۹۸

هر دو معلول علی علت است و هیچ یک از آنها متصور
 نیست و اشکال صاحب سلم با ثبات
 تلازم میان عدم عدم واجب وجوده است
 با آنکه عدم واجب متشکک بالذات است پس عدم
 عدم آن واجب بالذات است مثل وجود
 واجب تعالی زیرا که نمی از نقیضه که متصور بود و در
 بالذات وجود واجب معلول است متصور است با آنکه
 عدم عدم امری است استسبایی و نیز عدم بعضی

سبب وجود لاشیء محض است صلاحیت رفع
 تبار و کدخدایان محض است کرد و نباشی است
 عدم که در قوه موجبه معدوم است یعنی عدم ثبوت
 عدم در قوه سلبیه معدوم است و سلبیه معدوم
 اعم است از موجبه محصله زیرا که این دو نقیض
 معدوم و سلبیه سبب اند و نقیض هم خاص از
 نقیض خاص است لکن در عموم سلبیه سبب

از هم

از موجبه محصله کلام است فایده و نیز کلام در کلام
 عرب است در کلام عرب این کلام واقع
 نیست و کلام به تعبیر و تفسیر کلام عرب است
 چون فایده برای تراجیح است اصولیین و
 ادب جایز نمی دانند و ثلث ان المکرر معیال
 یا بر غلافی که دی نیز معلول است بحسب
 خارجی اگر چه علت است بحسب وجود دینی

و ما اول ان را تا اول می کشند از این جهت
 حضرت شایع در شرح معنی شرط التفسیر فرموده اند
 بسبب الاول للثانی او محکم به کما فی الایة
 و الا محتمل است که گفته شود که در ایة تفسیری
 سبب اول است و معنی چنان است و بعد
 مسلم بودن تفسیر بنا سبب به تفسیر اول
 من بعد ایسکیم و میشود که اول سبب ثانی بود و معنی

چنان باشد فایده ما من الله او فاعفوه و
 من الله او فاعفوه و الله اعلم بالصواب
 الجواب و اقیم الدلیل مقامه و نکتة فی القرآن
 ربنا لا تؤاخذنا ان سبنا او خطانا و عفتنا
 و عفتنا و اجنا انت مولینا المکاشفة
 و الغفور الرحیم و **فما لم یسبنا الله**
فما لم یسبنا الله و فی مثل قوله

استان احوال و وجوب

در اخراج از احوال و وجوب

استان می و وجوب حذف

مستند و چهار باب است اول بسته

واقع بعد از لولا

یعنی لولا زید وجود و چون لولا دلالت بر وجود

درست که مفهوم ان امتناع شئی است

بسیب و جو غیر و قائم مقام آن نیز خوب

لولا و حاجت مان مانند و حذف ان و حذف
و این ان وقت که خبر از آن می بود اما اگر از آن خصوص بود و حذف ان و خبر از آن خبر بود
و ثانی هر بسته ای است که مصدر باشد و یا مثل قول من لولا انک با نعلی نذری
لکن اليوم من لم یسید

بتأویل ان منسوب بفعل یا مفعول یا هر دو

و باشد بعد از ان حال و یا اسم تفضیل باشد

مضاف یکی از این دو بسته مثل ذیابی

و ضرب زید قائما و مثل منی زید قائما

و ان ضربت قائما و ان ضربت زید قائما و ان ضربت زید قائما

شربتی بسوی ملتوت و خطب یا یون الایه قائما

بهر یون در تقدیر ان گفته اند ضربی زید حاصل

اذا کان قائما حذف شد متعلق ظرف بعد از ا

بشرط عامل در حال و قائم حال مقام ظرف

که قائم بود و مقام خبر چه در حال معنی ظرفه است

پس حال قائم شد مقام خبر شین رضی کتبش تکلف

ان است که گفته شود تقدیر ضربی زید قائما

قائما لوالحال عن المفعول و یا بسنی قائما لوالفعل

حذف کردند مفعول یا بس را که ذوالحال است

و حذف ذوالحال باقرینه جایز است مثل ضربت

قائما زید ای ضربت قائما بعد حذف کردند یا بس

که خبر است و عامل در حال مثل شد محذورا

ای سر شد محذورا **انجا بخت است** چه حذف

ذوالحال اینجا موجب التماس حال فاعل است
 بمفعول و یا حال مفعول فاعل نیز مثال و مثل
 مطابق نیست چه فرزند در مثال صلح موصول است که
 صلح را ضمیر عاید بموصول لازم است و در مثنی غیر فرزند
 معلوم نیست **و** **ن** هر بستند اینست که خبر آن
 نگویم و آن باشد و بعد از آن و او بمعنی می باشد
و **ان** **م** **ش** **ل** **ح** **ل** **و** **م** **ی** **ق** **ت** **ا** **ی** **ن** **خ** **س**

و

و جب الحذف است چه او دال است بر آن
 و با مثنی خود قائم است مقام آن **و** **ا** **ی** **ن** **خ** **س** **م** **ی** **ق** **ت** **ا** **ی** **ن** **خ** **س**
 که مقسم به بود و خبر آن قسم **و** **ان** **م** **ش** **ل** **ح** **ل** **و** **م** **ی** **ق** **ت** **ا** **ی** **ن** **خ** **س**
اول **ل** **ا** **ف** **ط** **ل** **ل** **ا** **ی** **ن** **خ** **س** **م** **ی** **ق** **ت** **ا** **ی** **ن** **خ** **س**
 است چه حرف قسم دال است بر قسم
 و جواب آن قائم است مقام آن **خ** **ب** **ر** **ا** **ن** **و**
ا **خ** **و** **ا** **ن** **خ** **ا** **ی** **ن** **خ** **س** **م** **ی** **ق** **ت** **ا** **ی** **ن** **خ** **س**

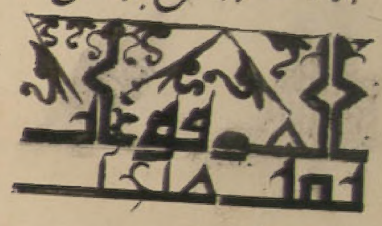
مثل قائم فی ان ایضا قائم و امده
خبر بسته الا فی تعید الا اذا کان
ظرفا چون عمل این سه و فکجه مشا بخت مثل
 منصوب دی را بر مرفوع مقدم نشوند بر عکس فعل
 اظها للنفاه و ت بین الاصل والفرع و هرگاه عامل
 بواسطه مشا بجه غیر بودند عمل شان ضعیف بود
 ترتیب معمول انهارا لازم دانستند و تقدم خبر را

الم

بر اسم جایزند استند که از زمان که خبر ظرف
 چه ظرف محسوس است پس در ان مقام
 خبر ان نیز مثل خبر مبتدا که ای مقدم میشود و تقدم
 جایز می مثل ان ایستاد یا بجم ثم ان علی سناجم
 و کما می تقدم و چیزی مثل ان من پسان لستحوا ان
 من لستحوا لکمه زیرا که اسم نکره است **خبر لانی**
نقلی الخبر هو المستند بعد و نحو هذا

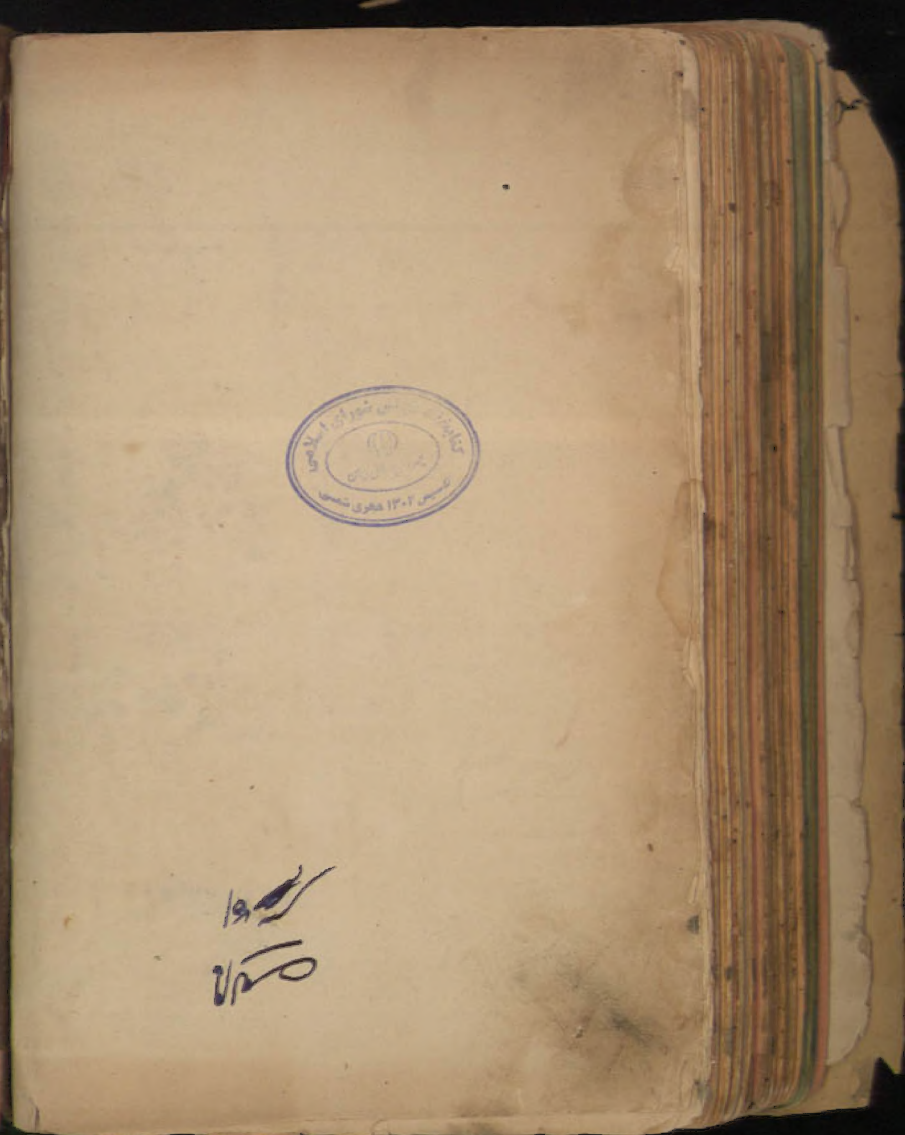
و خبر آن و لا نفی جنس متصل خبر بسته است شود
 و از این جهت است که فصل نه و منها نفرموده
 که گویا از لواحق خبر بسته است **اگر گویند** اسم
 را نیز ملحق بسته می کرد **گوئیم** فصل در ناپسند
 و خبر می شد و دیگر آنکه در عمل ما و لا خلاف است نه
 حروف مشبهه با فعل و لا نفی جنس و نیز عمل لا مشبهه
 بلیس است از این جهت آن دو حق شد به تقدم

عمل ما و لا نفی اهل حجاز است که دارد شده
 است منواته لغو شان قرآن مجید باشد
 و بنویسیم عمل نمیدهند ما دلارا و منصوب
 ما بعد انما را حال یا خوان میدهند و عمل لا خاص
 بنکره است و نیز خاص بمورد سماع

نست بخت از وفات

کتابخانه
ملی

